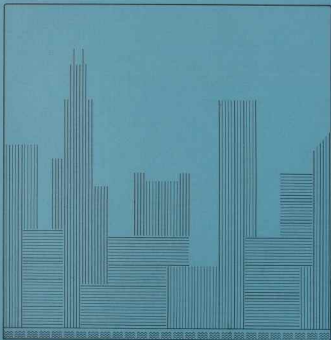

TECHNIKOS ŽODIS

1995 No.4

TECHNIKOS ŽODIS

Pasaulio ir Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų s-gos PLIAS/ALIAS organas. Įsteigtas 1951 metais. Leidžia ALIAS Chicagos skyriaus Technikinės spaudos sekcija. Išeina kas trys mėnesiai. Prenumerata 15 JAV dol. metams

THE ENGINEERING WORD

Published by American Lithuanian Engineers and Architects Association, Inc. Chicago Chapter Technical Press Section. Established 1951.

Published quarterly

Yearly subscription \$15.00 U.S.

Spaudos sekcijos vadovas

Kostas Burba

Redaktorius - Editor

Viktoras Jautokas
5859 S. Whipple St.
Chicago, IL 60629
Tel. 312/778-0699

Red. pavaduotojas

G.J. Lazauskas
208 W. Natoma Ave
Addison, IL 60101
Tel. 708/543-8198

Administratorius

A. Brazdžiūnas
7980 W. 127th St.
Palos Park, IL 60464
Tel. 708/448-4652

Atstovai

Edm. Arbas
Los Angeles. CA

S. Bačkaitis
Washington, D.C.

Kompiuterizacija

Rūta Jautokienė

Spaudė

M. Morkūno spaustuvė
3001 West 59th St.
Chicago, IL 60629

TURINYS — CONTENTS

Vyrija! "Plienai"	A. Didžiulis	1
Men! "Steel"		
VDU Lietuvos studentijos 20 metų veikla paruošusi dirvą Plieno Vyrijos įsikūrimui	A. Nasvytis	2
Lithuanian Students of VDU laid the Foundation to Establish the Men Steel Fraternity		
Vyrijos! "Plienai" steigimo priežastys	A. Nasvytis	3
Men! "Steel" Founding Reasons		
Vyrija! "Plienai". Vyro - steigėjo mintys	Č. Staniulis	7
Men! "Steel". Founder's Thoughts		
Prisiminimai apie Šiaulių - Zoknių aerodromo statybą	R. Budreika	12
Remembrances about Šiauliai - Zokniai Airport Construction		
Kauno tvirtovė ir jos žlugimas	Č. Vištakas	13
Kaunas" Fortress and its Downfall		
Edmundo Arbo architektūra ir tapybinės akimirkos	B. Raila	16
Moments of Edmundas Arbas Architecture and Paintings		
Su architekto, profesore, humanitarinių mokslų daktare Elena Nijole Bučiūte	J. Čitavičiūtė	18
With Architect, Professor, Doctor of Humanitarian Sciences Elena Nijolė Bučiūtė		
Ar reikės naujo medalio už Čechėnijos užkariavimą?	P. Kasperavičius	20
Will there be a Need for a New Medal for Chechnya's Conquest		
A.A. Juozas Slabokas	K. Burba	21
Obituary of Juozas Slabokas		
Technikinė apžvalga	V. Jautokas	22
Technical Review		
Mūsų veikla	K. B.	24
Our Activity		
Iš Lietuvos spaudos	G. Lazauskas	26
From Lithuania's Press		

VIRŠELIS:

Chicagos miesto panorama žiūrint nuo Michigano ežero

Kompozicija V. Jautoko

COVER:

The Chicago Skyline Looking from Lake Michigan

Design by V. Jautokas

TECHNIKOS ŽODIS

THE ENGINEERING WORD

XLV METAI

1995 SPALIS - GRUODIS

No.4 (230)

VYRIJA! "PLIENAS"

(Vietoj įžangos)

1 995 m. kovo 8 d. Kauno Technologijos universiteto salėje įvyko Vyrijos! "Plienas" atsteigiamasis susirinkimas, kuriame be 15-kos naujai įstojusių dalyvavo ir "senieji" plieniečiai: inž. B. Garmus ir prof. A. Matukonis bei iš JAV atvykęs inž. J. P. Nasvytis. Svečių tarpe Vyrija turėjo u-to senato pirmininką prof. A. Žiliuką, rektorato ir dekanato atstovus.

Vyrijos vadu tapo išrinktas IV kurso studentas Visvaldas Kemežys, kurio vadovybėje tikimasi padidinti "Plieno" narių skaičių ir sustiprinti jo veiklą. Artėjančio rudens semestro metu laukiama didelio antplūdžio naujų technikos studentų, nes "...jaunuomenė labiau vertina būsimas viltis, igijus aukštąjį išsilavinimą, negu dabartinę abejotino sažiningumo "veiklą" kioske, turguje ir pan....", - anot prof. A. Matukonio. Tad Vyrija! "Plienas" su savo tikslais ir ideologija būtų labai teigiamas veiksnys pakėlimui technikos darbuotojų etikos, moralės, tautiškumo, remiantis Vyrijos šūkiu: "Lietuviškumas, Broliškumas, Patvara, Darbas!" Tuo labiau, kad jau dabar, pritardami Vyrijos tikslams, tapo Vyrais-Globėjais prof. A. Žiliukas, Lengvosios pramonės technologijos dekanas doc. B. Banaitis ir prof. A. Matukonis.

Tad, atgimstančiai Vyrijai linkėtina tapti stipria "Kaip Plienas".

Algirdas A. Didžiulis
Vyrijos! "Plieno" vardu išeivijoje

Plieno 40 metų sukaktis. Iš k. inž. A. Didžiulis, kalba prof. S. Dirmantas, inž. J. Augustinavičius, inž. A. Nasvytis, dr. L. Ignatonienė (Corp! Patria), dr. S. Budrys (Corp! Fraternitas Lituanica), inž. S. Jokubauskas.

Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvos studentijos 20 metų (1922-1942) veikla paruošusi dirvą Plieno Vyrijos įsikūrimui

Dipl. inž. dr. Algirdas Nasvytis
Trečiasis Vyrijos vadas

Po Pirmojo pasaulinio karo pavergtos Europos valstybės, subyrėjus Rusijos ir Austro-Vengrijos imperijoms, turėjo specialią aukštųjų mokyklų studentų problemą.

Naujoms valstybėms trūko inteligentijos kadro, ypač valstybės administracijos ir vidaus politikos srityse. Dažnai, vos baigę universitetą, asmenys gaudavo iškilus ir atsakingus postus. Seniai nusistovėjusiose valstybėse, kaip Anglijoje, Prancūzijoje ir Vokietijoje, tokius postus pasiekti reikėjo ilgų metų lėtai kylančiu stažu.

Šita padėtis psichologiškai veikė studentus, įkvėpdama jiems perdėtą pasitikėjimą savimi ir reikšmingą vaidmenį visose veikimo srityse. Studentija visur buvo naujų idėjų nešėja, dažnai revoliucingai nusiteikusi. Studentų politinės riaušės, protestai prieš vyriausybę buvo to laikotarpio dažnas reiškinys nusistovėjusiose ir naujose valstybėse.

Naujos valstybės, atsipalaidavusios nuo carinės Rusijos kontrolės, pajuto didelį inteligentiškų pajėgų trūkumą. Atgimusi Lietuvos valstybė buvo panašioje padėtyje, kaip ir kitos svetimųjų jungo atsipalaidavusios valstybės. Jautėsi didelis inteligentijos trūkumas.

1922 m. vasario 16 d. Ministerių kabinetas paskelbė universiteto įsteigimą Kaune. Naujai įkurtas universitetas ėmėsi organizuoti profesūrą iš lietuvių, baigusių Petrapilio ir Vakarų Europos universitetus. Jaunimas iš miestų ir kaimų greit užpildė mokslo įstaigas ir sukūrė naują, dinamiško progreso siekiančio jaunimo studentijos luomą.

Studentija, sekdamas Vakarų pavyzdžiu, ėmė organizotis, kurti akademines korporacijas su uniformomis, ideologinėmis išraiškomis, tradicijomis, apeigomis, dainomis ir socialinio bendravimo programomis. Korporacijos kūrėsi etnografiniu, religiniu, politiniu ir profesiniu pagrindu. Ideologijos buvo formuluojamos. Vakarų nusistovėjusi korporacijų struktūra su išorine forma (kepuraitėmis, juostomis, špagomis ir dainomis) buvo mėgdžiojama, lietuviško charakterio virškinama ir pritaikoma kilmės bruožams. Užgimė varžybos, didelis entuziazmas, kūryba, diskusijos, nesutarimai ir

dinamiška išraiška.

Studentija išeidavo į gatves, demonstruodama savo reikalavimus. Kauno miesto valdyba su Transporto bendrove turėjo sutartį, vadinamą "konkių" (vagonų) traukiamų arkliais ant bėgių. Miesto valdyba formalios sutarties nutraukti nedrįso. Autobusai jau buvo įvesti ir funkcionavo. Studentija išėjo į gatves protestuoti. Sustabdė "konkes", paprašė keleivius išeiti ir apie 50 jaunų studentų keliose vietose apvertė "konkes" aukštyn ratais. Tai buvo išraiškus protestas ir ženklas, kad arkliais traukiami vagonai nebus toleruojami. Bendrovė tolimesnį "konkių" funkcionavimą sustabė.

Kauno senamiestyje krautuvų iškabos buvo dviem kalbomis, o pirkėjai daugiausiai lietuviai. Tautiškai nusistačiusiems studentams tai nepatiko. Nakties metu išdažė juodai, kas nepatiko, palikdami vien tik lietuvių kalbą.

Kauno kino teatruose buvo rodomi lenkų gaminti filmai, o tada dėl lenkų užgrobtos Vilniaus dainavome: "Mes be Vilniaus nenurimsim...". Studentai, suėję į seansą su žaliais kiaušiniais ir rašalu kišenėse, išjungė elektros šviesą, ekraną apmėtė kiaušiniais ir aptaškė rašalu šaukdami: "Šalin, lenkomanai! Mes be Vilniaus nenurimsim!". Po to į tokius filmus publika nėjo, ir jos buvo neberodomos.

Universiteto Medicinos fakultete buvo per 50% mažumų, kurie savo tarpe kalbėjo ne lietuviškai. Studentija pareikalavo, kad mažumų studentai būtų priimami proporcingai jų gyventojų skaičiui ir universiteto patalpose būtų naudojama lietuvių kalba.

Jauna studentija, turėdama autonomijos teisę tvarkytis pagal universiteto reguliaviną be valdžios organų įsikišimo, suteikė progą augti ir klestėti ne vien studijų srityse akademiškai, bet ir visuomeniškai.

Šiuo laikotarpiu subrendo ir susiformavo Plieno Vyrijos steigėjų ideologija ir Vyrijos veikla.

Vyrijos! "Plienas" steigimo priežastys

Dipl. inž. dr. Algirdas Nasvytis

Po Pirmojo pasaulinio karo visos Europos valstybės, atgavusios nepriklausomybę, subyrėjus Rusijos ir Austro Vengrijos imperijoms, taip pat ir Balkanų valstybės, kurios irgi buvo "jaunos", ne taip seniai išsivadavusios iš turkų okupacijos, turėjo specialią studentų problemą. Beveik toms visoms valstybėms trūko inteligentijos kad-rų, ypač valstybės administracijos ir vidaus politikos srityse. Neretai ką tik baigę universitetą asmenys gaudavo iškilius ir atsakingus postus. Seniai nusistovėjusiose valstybėse, kaip Anglijoje, Prancūzijoje ar Vokietijoje, pasiekti tokių postų reikėjo 20-30 metų lėtai kylančio stažo. Šita padėtis psichologiniai veikė studentus, ikvėpdama jiems perdėtą pasitikėjimą savimi ir perdėtą studentijos vaidmenį visose valstybės veikimo srityse. Studentija visur yra naujų idėjų nešėja, taip sakant, revoliucingai nusiteikusi. Studentų politinės riaušės, protestai prieš vyriausybę, jos neveiklumą, buvo to laikotarpio kasdieninis reiškiny. Panašius studentų neramumus matome nusistovėjusiose valstybėse, tik tai tų riaušių priežastys paprastai tebuvo noras patriuškauti ir pasirodyti.

Lietuvių tauta ir valstybė dėl šitos problemos buvo išskirtinoje padėtyje. Nė vienoje naujoje valstybėje nebuvo toks didelis inteligentiškų pajėgų trūkumas kaip Lietuvoje. Tą padėtį sudarė ypatingai didelis rusų okupacijos spaudimas į lietuvišką švietimą. 1864 metų spaudos draudimas yra vienintelis tokio pobūdžio įvykis pasaulio istorijoje. Nėra nė vienos kitos tautos, kurios okupacinė valdžia būtų ėmusi specialių priemonių laikyti okupuotą tautą berašte.

1922 metų universiteto įsteigimas ir jo veikla iki 1940 metų yra tokio fenomenalinio pobūdžio, kad ją turėtų susidomėti socialinio, kultūrinio ir švietimo analizės mokslininkai. Atsitiktinai sudaryta profesūra, gal net 50% gimnazijos mokytojų intelektualinio lygio, sugebėjo išleisti gerai paruoštus įvairių sričių specialistus. Dešimtys Lietuvos universiteto absolventų šiandieną profesoriauja aukščiausio lygio žinomuose pasaulio universitetuose. Todėl savaime suprantama, kad lietuvių studentų gyvenimas buvo labai dinamiškas ne tik studijų srityje, bet ir visuomeninėje organizacinėje veiklos plotmėje. Nepaveldėję jokių akademinio gyvenimo tradicijų, lietuvių studentai buvo laisvi pasirinkti bet kokios formos organizacijas. Vienintelė studentų organizacija, medicinos daktarų Fraternitas Lituanica, buvo įkurta dar už Lietuvos ribų.

Galima išryškinti daug ideologinių motyvų, kurie formavo pirmutines studentų organizacijas. Vienas tų motyvų buvo profesionalaus pobūdžio, daugiausia va-

dinamų fakultetinių draugijų formos. Vakarų Europos pavyzdys, ypač per Latviją ir Estiją, turėjo įtakos vadinamam "carpe diem" gero, linksmo studentiško gyvenimo korporacijų įkūrimą. Buvo mėgdžiojamos senos tradicijos lotyniškais korporacijų pareigūnų pavadinimais, visomis lotyniškėmis linksminimosi ir gėrimo apeigomis. Pvz., Latvijoje šitos korporacijos turėjo tokios didelės reikšmės, kad dvi didžiausios, tarp savęs kovojančios, studentų organizacijų grupės esminiai skyrėsi viena gėrimo apeiga: Tartu būdas (usus), kada, išgėręs taurę, studentas ją siunčia savo kaimynui kartu su buteliu, jos nepripildamas, ir sako "prosit"; Kuršių būdas - kaimynui pripilama taurė ir sakoma "prosit". Aš viena kartą ko nebuvau primuštas, nes drįsau iš Tartu būdo korporacijos ateiti tiesiai į Kuršių būdo korporacijos išgertuves. Daug Rygos politechnikumo ir Tartu universiteto studentų korporacijų, turėjusių ištaigingus korporacijų rūmus - vilas, buvo įrengę rūsiuose specialius su guminiiais baldais kambarius, kuriuose būdavo uždaromi įsismarkavę, gerokai išgėrę studentai, kad nesusižeistų.

Mūsų studentų korporacijos nebuvo taip toli pažengusios šių tradicijų srityje, ir visos buvo labai neturtingos, nes neturėjo pakankamo skaičiaus baigusių universitetą filisterių, kurie būtų galėję jas finansuoti. Lietuvos politinės organizacijos interesavosi savo prieaugliu ir darė viską, kad palaikius savo ideologiją studentų tarpe. Jos matė, kad vien politine forma, be studento gyvenimo pajavairinimo, jų negalima būtų patraukti. Ypač išradinga buvo krikščionių demokratų politinė grupė, net politiniame gyvenime sukūrus tris, neva, nepriklausomas partijas: krikščionių demokratų - inteligentijai, ūkininkų sąjunga - ūkininkams ir darbo federaciją - darbininkams. Jie įkūrė nemažai studentų korporacijų profesiniu pagrindu, kitas gi ideologiniu pagrindu ir kai kurias net su senoviškų korporacijų tradicijų priemonėmis.

Ypatingoje padėtyje buvo didelė neolitanų korporacija, įkurta tautinės linkmės jaunų politikų. Jos reikšmė itin padidėjo po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo. Šita korporacija pasirinko tradicines formas iš Latvijos ir Estijos. Tautinės krypties politikų planuota, kad ši korporacija turi apimti visą tautiniai politinio nusistatymo jaunimą, bet, deja, dėl įvairių priežasčių kai kurios jų bus paliestos vėliau, tik maža dalis tautiniai nusiteikusių jaunimo stojo į neolitanus. Spontaniškai ėmė kurtis eilė tautinės linkmės korporacijų įvairiais kitais organizaciniais pretekstais. Vienos jų buvo grindžiamos geografinė studentų kilme: Samogitia, Sudavia ir t.t. Kitos pabrėžė pabaltiečių vienybę: Romuva, Fraternitas Baltiensis. Buvo ir pusiau profesinio pobūdžio korporacijų: atsargos karininkų korporacija Ramovė, teisininkų korporacija Unitas ir pagaliau Plieno Vyrija, profesinių technikų-inžinierių korporacija.

Kaip jau minėta, išimtinė Lietuvos studentijos padė-

tis jaunoje Lietuvos valstybėje darė studentų gyvenimą labai dinamišką. Idealistinis momentas dirbti savo tautos ir valstybės labui buvo dominuojanti idėja ir dominuojanti jėga naujų organizacijų formavimuisi. Nežiūrint didelio dinamizmo, sveikų moralių pagrindų, kuriuos lietuviškas jaunimas atsinešė iš lietuviško kaimo, kūrybinio entuziazmo, reikia pripažinti, neeilinio gabumo, kuriuos parodė studentija, buvo jėgų, kurios stabdė visą pažangą. Istorinės tradicijos, paveldėtos iš Rusijos ir Lenkijos, veikė stipriau, negu būtų galėta tikėtis. Pvz., Rusijos provincijos biurokratų ideologija: būti ponu, priimti pagarbą, pasirašinėti raštus, o po darbo turėti idomų socialinį gyvenimą, bičiuliautis, lošti preferansą

Plieno valdyba 1934 metais. Iš k. V. Civinskas, L. Šniukšta ir E. Manomaitis.

ir t.t. Tokia pasauležiūra buvo dominuojanti. Universiteto diplomo išgijimas daugumai buvo pastangų pabaiga, bet ne pradžia, kaip iš tikro turėtų būti. Skaičiuojami apie Vakarų kraštų mokslinius laimėjimus, Nobelio premijas ir kt., kur visi priskirdavo tuos pasisekimus „nepaprastiems“ gabumams. Gaila, kad lietuvių studentams niekas neišaiškino, kad vidutinių gabumų, sveiko proto asmuo, baigęs universitetą, po ketverių ar penkerių metų specializavimosi, gali pasiekti lygio, kurio žinojimas ribojasi su nežinojimu, ir prisidėti prie žmonijos mokslinės pažangos. Studentiško gyvenimo dinamika, jo įdomumas ir lietuviškos visuomenės pozityvus studento vertinimas sudarė tokias psichologines nuotakas, kad daug studentų nenorėjo baigti universiteto, ar nepakankamai rimtai studijavo, koncentruodamiesi ne į studijų tikslą. Todėl buvo dideli kadrai „amžinų“ studentų, kurių skaičių dar didino labai liberalūs universiteto reikalavimai.

Tokia padėtis ir politinis momentas, ypač tarp tautinės ideologijos studentijos, kritiškai nusistačiusios prieš tau-

tininkų vyriausybę, vertė ieškoti naujų kelių. 1930-1938 metų laikotarpiu buvo nacionalinių diktatūrinių režimų klestėjimo periodas Europoje. Fašistinės valstybės formos darėsi vis radikalesnės, ypač Vokietijoje. Lietuvos diktatūrinė valdžia buvo kaltinama tautiniai nusiteikusių jaunimo, kad esanti per švelni, suburokratėjusi ir per mažai dinamiška. Mažai kas įsisąmonino, kad prezidento A. Smetonos režimas turėjo dėti keleriopai daugiau pastangų, trumdant griežtuosius diktatūros šaltinius, negu atlaikyti spaudimą iš demokratiščių grupių, reikalaujančių panaikinti diktatūrą. A. Smetonos pastangos, kad išlaikius švelnias liberališkas diktatūros formas, kenkė jo populiarumui, žvelgiant iš dinamiškos

tautiškos studentijos taško. Pagrindinė korporacija Neolitanai turėjo tik mažą dalį tautiniai nusistačiusio jaunimo. 1935 metais neolitanų valdyba, apsilankiusi pas A. Smetoną, įteikė jam politinius reikalavimus, dėl kurių prezidentas jiems gražino garbės nario kepurę. Šitas įvykis nėra viešai žinomas (konfliktas vėliau buvo likviduotas).

Daugelis studentų-technikų, dalis net neolitanų korporacijos narių, nutarė ieškoti naujų kelių. Po keletos mėnesių svarstymo 1931 metais vasario mėnesį įkūrė „Plieno“ Vyrį. Organizacijos pagrindiniai bruožai buvo profesinė ideologija, ieškojimas daugiau sudrausmintos visuomenės

akivaizdoje didelių problemų, kurios buvo kritiškos lietuvių tautos ateičiai. Tuo pačiu metu lietuvių visuomenėje kilo sąjūdis, kuris pervertino lietuviškos savitos kultūros bruožus. Kilo susidomėjimas Lietuvos liaudies menu, liaudies šokiais, tradicijomis. Pradėta ieškoti lietuviškų formų ir tose gyvenimo apraiškose, kuriose buvo per daug sekamas užsienis.

Nežiūrint didelės tiek kultūrinės, tiek ekonominės pažangos, Lietuva vistiek buvo kraštas su vienu iš žemiausių gyvenimo standartų Europoje. Priežastys tam buvo keleriopos. Rusijos nesidomėjimas „šiaurės vakarų“ kraštu, neturėjimas reikšmingų žemės turtų, labai mažai išvystyta pramonė ir per daug gyventojų kaime. Vienintelis kelias kelti gyvenimo standartą ir stabdyti krašto pražūtingą emigraciją, kuri kai kuriais metais buvo pasiekusi skaičių, lygų metiniam gyventojų prieaugliui, reikėjo pagreitinoti pramonės kūrimą. Jauniems inžinieriams ir studentams atrodė, kad krašto pastangos ta linkme buvo per menkos ir kad senoji politiką karta net nesugebėjo įsisąmoninti pramonės

reikšmės. Fraternitas Lituanica, daktarų korporacija, kuri buvo Plienui pavyzdys, turėjo patriotinį tikslą rūpintis tautos sveikatingumu. Lygiai taip pat Plieno tikslas buvo gyvenimo standarto kėlimas per technologiją ir pramonę.

Plieno vyrijos organizavimui buvo sudaryta 11 studentų komisija. Toji komisija vėliau tapo svarbiu Plieno vyrijos organu. Nors buvau entuziastingas naujos organizacijos šalininkas, bet asmeniškai nedalyvavau komisijoje, nes tada buvau Technikos fakulteto organizacijos, Studentų technikų draugijos (STD), pirmininku. Komisijos pirmas uždavinys buvo sugalvoti naujus lietuviškus terminus studentų korporacijai. Ji pavadino korporaciją "vyrija". Korporacijos senjorai, pilnateisiai nariai, "vyrai". Vienuolika steigėjų - "Plieno vyrai". Fuksai

Plieno Vyrai globėjai 1934 m. Iš k. prof. S. Grinkevičius, S. Dirmantas, K. Vasiliauskas, Plieno vadas L. Šniukšta, J. Jankevičius, S. Kolupaila, P. Jodelė ir V. Trečiokas.

- "jaunieji vyrai". Filisteriai - "vyrai inžinieriai". Mecenatai - "vyrai globėjai". Korporacijos pirmininkas - "vyrijos vadas". Fuksų pirmininkas - "jaunųjų vyrų vadas". Arbiter elegantiarum - "karuža" ir t.t. Tvarką palaikė - vietoje smūgio špaga į stalą. Plienas vartojo priekalą ir kūjį. Vyrijos susirinkimai prasidėdavo vado šūkiu ir smūgiu į priekalą: "Stiprūs vyrai!". Visi atsakydavo: "Kaip plienas". Visi pilnateisiai nariai "vyrai" turėjo eilės numerį pagal įstojimą į vyriją. Pirmieji buvo 11 steigėjų. Mano numeris buvo 13. Kiekvienas, pakeltas į vyrus jaunasis vyras, įteikdavo vyrijos vadui vieną retežio (grandies - red.) narelį, kurį vadas įjungdavo į bendrą retežį. Toje grandyje buvo galima išskaityti vyrijos istoriją. Grandies nario numeris buvo atitinkamo vyro numeris. Vyriui, baigus universitetą, jo grandies narelyje būdavo pritvirtinama plokštelė su baigimo data. Vyriui mirus, arba vyriui inžinieriui mirus, jo grandis buvo nudažoma juodai.

Tradiciniuose vyrijos alučiuose buvo dainuojamos spe-

cialiai parašytos dainos. Alučiai prasidėdavo pirmu taurės pakėlimu už tautą, valstybę ir jos vadus. Ideologine prasme vyrija buvo artimiausia tautininkų grupei, bet nepriklausoma, ypač pabrėžianti individo pasiaukojimą tautos reikalams. Religine prasme, jos nusistatymas buvo panašus į tautininkų nusistatymą, t.y. palankus, bet iš principo prieš religijos naudojimą vidaus politiniams reikalams. Tuometinio Lietuvos režimo atžvilgiu Plienas laikėsi palankaus neutraliteto. Vyrija buvo linkusi į griežtesnį autoritetinį režimą, didesnės pažangos ir valstybės išlikimo labui. Tačiau vyrija dalyvaudavo birželio mėnesio 13 dieną trećdinėje eisenoje, pasveikindama prezidentą jo vardinį dienos progą. Bet nemaža dalis buvo tai eisenai priešinga. Vyrija nebuvo priešinga rinkimų sistemai, bet manė, kad didesnės teisės valdybai

ir vadui, palyginus su kitomis organizacijomis, turi būti pagrįstos didesniu pasitikėjimu. Todėl Plienas rinko vadą 2/3 balsų dauguma. Organizacinių reikalų tvarkymui, ypač statutų ir taisyklių rašymui, buvo sudaryta iš 11 steigėjų Plieno taryba, kuri vėliau turėjo būti papildyta rinkimais. Buvo manoma, kad visa vyrija per didelę svarsyti techniškus reikalus. Tačiau pagrindinių įstatų keitimas tebuvo galimas tik vyrijos plenumui. Vyrijos šūkis buvo "lietuviškumas, broliškumas, patvara, darbas". Vyrijos spalvos - tamsiai žalia, balta, violetinė. Taip sudaryta vyrija pradėjo labai sparčiai augti. Po ketverių metų vyrija turėjo beveik 30% visu-

esamų Technikos fakulteto studentų. Tai buvo nepaprastai didelis nuošimtis, nepasiekta jokios ideologinės organizacijos Lietuvos universitete. Organizuočių ateitininkų buvo apie 14%. Neolituantai sudarė maždaug 5%. Plieno vyrijos pasisekimo priežastys buvo didesnė drausmė, formų savitumas ir ypač tas faktas, kad organizaciją sudarė pati jaunuomenė, kuri geriau suprato studentų pažiūras ir nuotaikas. Vyrija aktyviai dalyvavo visuose studentijos gyvenimo pasireiškimuose, atstovybės rinkimuose, sporte. Vyrijos alučiai su svečiais būdavo gerai pravedami. Į tai buvo kreipiamas ypatingas dėmesys, todėl visada būdavo daug svečių. Studentai-technikai gal būt buvo populiareni už kitus kolegas. Spėjama priežastis - baigusiems inžinieriams Lietuvoje darbų netrūko ir atlyginimai buvo aukštesni negu kitų profesijų. Vyrijoje buvo stengiamasi sudaryti vidinę nuotaiką, kad pagrindinis uždavinys yra gerai studijuoti. Pasiekusi didelį narių skaičių vyrija turėjo didesnės įtakos ir galėjo parūpinti savo nariams vasaros darbus, stipendijas ir t.t. Tačiau visiems nariams buvo

pareikšta, kad vyrija niekuomet nerekomenduos savo nario tik todėl, kad jis plienietis. Pirmiausiai jis turi rodyti savo darbo rezultatus ir tik tada jis gali būti užtikrintas, kad vyrija juo rūpinsis ir jį gins.

Kaip jau minėta, universitete įsisteigė nemažai tautinio pobūdžio korporacijų, kurios nebuvo tautininkų partijos įtakoje. Jos visos sukūrė taip vadinamą Prezidiumų sambūrį, kuris buvo didžiausia studentų sąjunga. Buvo dedama pastangų sujungti visą tautiškai galvojančią studentiją, bet dėl įvairių priežasčių toks sujungimas praktiškai negalėjo būti įvykdytas. Sovietams okupavus Lietuvą, visos korporacijos buvo uždarytos.

Paskutinis Plieno vyrijos vadas Jonas Grudzinskas ir paskutinis vyrų-inžinierių pirmininkas Česlovas Staniulis buvo suimti. Didelė Plieno sueiga dar įvyko 1943 metais Kaune.

Emigracijoje buvo keletą kartų bandyta Plieno vyriją atgaivinti didesniuose Amerikos miestuose. Nors buvę Plieno nariai dar sueigas, prisimena senus laikus, bet vyrija nepajėgė sutelkti jaunų studentų ir inžinierių. Ji buvo per daug nacionalistinė ir per daug organiškai surišta su savo kraštu, kad galėtų sėkmingai veikti svetimoje aplinkoje.

Plieno 7-erių metų sukakties paminėjimas 1938 m. karininkų "Ramovės" salėje Kaune. Iš k. Č. Staniulis (Vyras steigėjas), prof. K. Vasiliauskas (Vyras globėjas), prof. A. Purėnas (prorektorius mokslo reikalams), prof. gen. S. Dirmantas (Vyras globėjas, Krašto apsaugos ministeris), V. Cėvinskas (Vyras steigėjas), Mečys Reklaitis ("Plieno" Vyrijos vadas), prof. P. Jodelė (Vyras globėjas, prorektorius ūkio reikalams), J. Grudzinskas, L. Stankus, P. Konkulevičius (Plieno valdybos nariai). Užpakalyje - studentų įvairių korporacijų vėliavos.

VYRIJA! PLIENAS

Vyro-steigėjo Česlovo Staniulio mintys

Įsisteigus 1922 metais Lietuvos universitetui, ėmė sparčiai augti studentų skaičius, jų tarpe ir įpusėjusių studijas svetur. Su pastaraisiais atėjo ir studentų organizacijų tradicijos, naudotos Vokietijos ir Rusijos universitetuose. Mūsų universitete steigėsi įvairių tikslų ir paskirčių organizacijos. Tačiau iš jų skyrėsi, vadinamos studentų korporacijos turinčios vieną specifinį tikslą, kurį kiekvienas narys prisiėkia vykdyti, atsisakydamas priklausyti bet kokiai kitai korporacijai. Bet toks korporantas galėjo priklausyti bendro pobūdžio studentų draugijoms: ar tai literatų būreliui, ar studentų technikų draugijai, ar sporto komandai ir panašiai.

Pirmosios įsisteigusios studentiškos korporacijos, kaip minėta, savinosi užsienio akademinių korporacijų tradicijas ir drauge jų narių pavadinimus: fuksai, senjorai, fuks-majorai, filisteriai, mecenatai ir t.t.

Technikos fakultetas, dalis Lietuvos universiteto (perkrikštyto į Vytauto Didžiojo universitetą 1930 metais), buvo specifinis u-to padalinys, su mažomis išimtimis dominuojamas vyrų, linkusių tiksliesiems mokslams: matematikai, fizikai ir iš jų kilusioms mokslo šakoms. Tuo pačiu ir tie studentai buvo realiai bežiūrį ir kasdieninio gyvenimo įvykius. Studentų Technikų draugija su savo plačiai žinoma "STD" kepuraitė, kuriai beveik automatiškai priklausė visas techniką studijuojantis jaunimas, rūpinosi savišalpa, mokslo priemonių parūpinimu ir panašiais dalykais, kas jaunimui atrodė per daug prožiška, neteikianti jaunatviško turinio ir ideologijos.

Atsverti visą tą, studentas Vytautas Šniukšta sumanė naują studentišką organizaciją, kuri būtų laisva ir nuo politinių intrigų, ir nuo religinių skirtumų, ir tuo pačiu suteiktų progą retkarčiais atsipalaiduoti nuo įtemptų studijų, pasireikšti lengvoje akademinėje jaunystės atmosferoje. Pasitaręs su savo artimesniais draugais ir gavęs jų pritarimą, vystė smulkmeniškiau savo sumanymą. Buvo aišku, kad naujos korporacijos steigimas bus pateisinamas ir sėkmingas tik tada, jei studentijos gyvenime įneš ką nors naujo, skirtingo, viliojančio, nes užsienio akademinių korporacijų tradicijos ir jų išviršinės formos ne visada atitiko lietuvių tautos dvasią. Tad buvo kruopščiai svarstomi organizacijos tikslai, pavadinimas, šūkis, įstatai ir t.t. Nusistatyta ugdyti lietuvių inžinierius draugiškumo, solidarumo ir profesinės etikos dvasioje. Atsisakyta nuo lotyniškų ar vokiškų pavadinimų naudojimo. Nutarta kurti studentiškas tradicijas, tinkamas lietuviams. Užuo paplitusio žodžio, korporacija pasirinkta Vyrija (Technikos fakultete studentų buvo visiškai neskaitlinga mažuma), tad Vyrija "Plienias" arba Plieno Vyrija. Plienas, kaip žinia, ypač

nerūdijantis, viena stipriausių technikoje labai plačiai vartojama patvari medžiaga, pasirodė tinkamiausias vardas naujai organizacijai. Pasirinktam tikslui pabrėžti sugalvotas šūkis: "Lietuviškumas! Broliškumas! Patvara! Darbas!". Narių ir pareigūnų vardai: Jaunas vyras arba populiariai Vyrukas - vietoj priimto "fuko", Vyras - vietoj "senjoro", Karuža - vietoj "arbitr elegantiarum, Vyrijos Vadas, Jaunųjų Vyrų Vadas, Raštvedys ir t.t. Kandidatus - vyrukus auklėjo ir ruošė Tėvas, t.y. pilnateisis vyras, paskirtas jo "Tėvu". Iš vyruko reikalaujamas akademinis darbštumas, pažanga moksle, tvarkingumas, žvalumas, paslaugumas; ypač buvo pabrėžiama savitvarda, drausmė. Spalvos pasirinktos - žalia, balta, violetinė. Jos simboliškai vaizdavo: neapdirbtą (žalia) plieną, balta - apdirbtą, išbulintą ir violetinė - kaip technikoje įprasta žymėti spalvotuose tušo brėžiniuose. Vadas vedė susirinkimą, naudodamas me talinį didoką priekalą (geriausiai skambančio plieno) ir plaktuką. Davęs tris smūgius į priekalą, sveikino narius šūkiu: "Stiprūs vyrai!". Šimtinė balsų atsakydavo: "Kaip plienas!".

Kai buvo nustatyti pagrindiniai dėsniai, "Plieno" Vyrija buvo universiteto vadovybės įregistruota 1931 m. vasario 13 d. (universiteto bylos Nr. 96, eilės Nr. 59). Vienuolika Vyrų Steigėjų: Antanas Adamonis, Petras Baltuška, Jonas Deksnys, Petras Gaidamavičius, Petras Gudavičius, Vytautas Linkevičius, Česlovas Staniulis, Vytautas ir Leonidas Šniukštai, Zigmantas Venckevičius ir Jurgis Vidmantas. Visi, pasipuošę uniformos kepuraitėmis ir juostomis, universiteto pirmuose rūmuose iškilmingai pasižadėjo vykdyti brolišką susitarimą. **Vienuolika plieninių žiedų buvo sujungta grandinė.** Vėliau kiekvienas vyrukas, iškilmingoje sueigoje vyrotėvo (globėjo) pristatytas ir pakeltas į vyrus, gaudamas plieninį numeruotą žiedą, kuris buvo prikalamas prie bendros grandinės. Per trumpą Vyrijos gyvavimo laiką grandinėje jau buvo 141 žiedas. Mirusiųjų ar baigusiujų mokslą žiedai buvo pažymėti. Grandinė iškilmingu sueigų metu buvo paklojama pakilime, greta priekalo prezidiumo stalo.

Pirmasis Plieno Vyrijos vadas buvo Vytautas Šniukšta, karuža - P. Gaidamavičius. Pirmojo kurso studentai būdavo vyrukais iki dekanas perkeldavo į antrąjį Technikos fakulteto kursą - tik tada įgydavo teisę būti pakeltais į vyrus. Pradžioje vyresnių kursų studentai jaunaisiais vyrais buvo laikomi tik po kelis mėnesius.

Vyrijai pritarė Technikos fakulteto profesūra. Glaudesnį ryšį su ja sudaryti kai kurie profesorai buvo kviečiami būti "Vyrais Globėjais". Su laiku buvo septyni: St. Dirmantas, J. Jankevičius, P. Jodelė, St. Kolupaila, S. Grinkevičius, T. Šulcas ir K. Vasiliauskas. Vyrijai sustiprėjus buvo įsteigta "Plieno Vyrų inžinierių kolegija". Jų būdavo tiek, kiek steigėjų - vienuolika. Tai lyg "filisteriai". Jie vystė, plėtojo ir saugojo vyrijos ideologiją

ir remdavo materialiai.

Plieno Vyrija palaikydavo ryšius su visomis lietuvių studentų organizacijomis, ypač su medikų Fraternitas Lituanica ir Patria korporacijomis. Iškilmingomis progomis buvo daromos bendros sueigos, turėta bendra būstinė. Ypač pagarsėjo Plieno "alučiai". Juos gausiai lankė profesūra, artimesnių sambūrių abiejų lyčių akademinis jaunimas ir visų rūšių Plieno vyrai ir vyruklai. Parengtas linksmas pobūvių ceremonialas, dainuotos savo sukurtos humoristinės dainos. Perdaug įsisiūbavęs užsėsys, reikalui esant, būdavo momentaliai nutildomas budinčiojo (jie per vakarą buvo keičiami) plaktuko smūgiu į priekalą.

Plieno Vyrijos būta tokios aukštos moralinės kokybės, kad, nepaisant bolševikmečio ir nacių demoralizuojančios veiklos, karų, okupacijų, stovyklinio tremties metu slegiančio gyvenimo perblokštoje ir karą laimėjusių valdomoje Vokietijoje, gyvi išlikę ir laisvėje atsidūrę Plieno Vyrai, kur jų bent keli atsirado krūvelėje, atkūrė savo vienetus, turi jaunimo prieauglio, bent kartą metuose susirenka, aptaria reikalus bei padėti ir puoselėja anų jaunatviškų laisvės laikų akademikų tradicijas. Patvariai laikosi savo idealų, liko ištikimi savo šūkiams. Tik tų Vyrų Globėjų (kurie greičiau virto globojamais) netrukus pristigs. Bet mūsų visų dvasia liko stipri ir nerūdijanti "Kaip Plienas!".

Po trisdešimt su viršum metų E. Manomaitis rašė: "...liktų be prošvaisčių ir be maloniai gaivinančių prisiminimų. Būkit stiprūs, nerūdijančio Plieno Vyrai!".

Vyrijos! "Plienas" himnas

J. Sauerweinas

Lietuviais esame mes gimę,
lietuviais norime ir būt.

Tą garbę gavome užgimę,
jai ir neturim leist pražūt.

Kaip ažuols drūts prie Nemunėlio,
lietuvius nieko neatbos,
kaip eglė ten prie Šešupėlio,
ir vėtroj ir žiemą žaliuos.

Lietuviais esame mes gimę,
lietuviais norime ir būt.

Tą garbę gavome užgimę,
jai ir neturim leist pražūt.

Gaudeamus

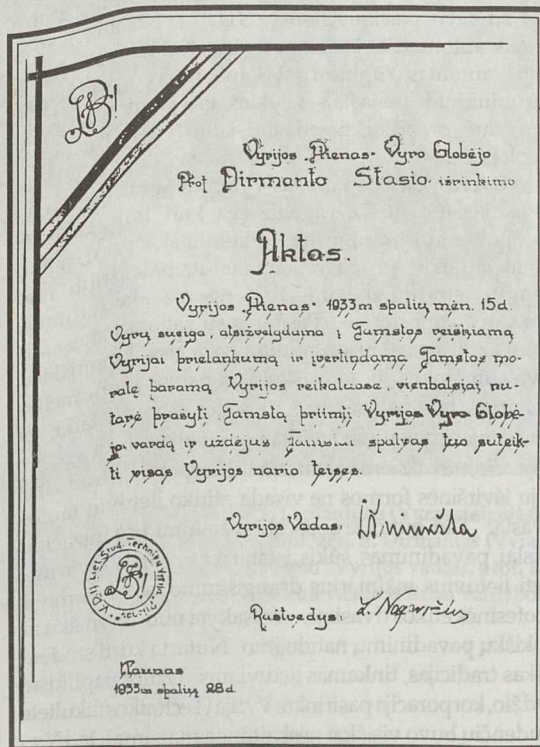
Studentų himnas

Gaudeamus igitur,
Iuvenes dum sumus. (2 k.)
Post iucundam iuventutem,
Post molestam senectutem,
Nos habebit humus. (2 k.)

Vita nostra brevis est,
Brevi finietur. (2 k.)
Venit mors velociter,
Rapit nos atrociter,
Nemini parceretur. (2 k.)

Vivat academia,
Vivat professores. (2 k.)
Vivat Rector et Prorector,
Quivis noster est protector,
Et omnes collegae. (2 k.)

Vivat omnes virgines,
Graciles, formosae. (2 k.)
Vivat et mulieres,
Tenerae, amabiles,
Bonae, laboriosae. (2 k.)

Prof. Stasio Dirmanto Vyro globėjo išrinkimo aktas

LIETUVIŲ STUDENTŲ IR INŽINIERIŲ VYRIJA PLIENAS

Isteigta: 1931 m. vasario 23 d. Vytauto Didžiojo universitete, Kaune.

Tikslas: Burti lietuvius studentus technikus ir inžinierius bei architektus, vadovaujantis šūkiu "Lietuviškumas, Broliškumas, Patvara ir Darbas", nežiūrint politinių bei religinių pažiūrų.

Spalvos: Žalia, balta ir violetinė.

Ženklas: Pirmosios raidės šūkio L.B.P.D. ir V. (vyrija) P.!

Nariai: Lietuviai vyrai einantieji arba baigę aukštesnius technikos mokslus.

Vadovybė: Vadas, Vice-vadas, išdininkas, sekretorius. Vadas renkamas 2/3 narių balsų dauguma. Kiti - paprasta balsų dauguma.

Valdyba: Vadovybė + Jaunųjų Vyrų vadas, karuža ir Garbės teismo pirmininkas. Visi renkami paprasta balsų dauguma.

Plieno vyrai: Pagalbinis vadovybei organas. 11 Plieno Vyrų (nemirtingųjų) steigėjų priminimui. Skaičius visuomet tas pats (11).

Garbės nariai: Vyrai globėjai. Renkami iš profesūros arba labai nusipelnusių Plienui. Plieno Vyrai globėjai: prof. S. Dirmantas - gyveno Chicagoje (miręs), prof. S. Kolupaila - miręs, prof. S. Grinkevičius - miręs, prof. K. Vasiliauskas - miręs, prof. J. Jankevičius - miręs, prof. T. Šulcas - miręs, prof. P. Jodelė - miręs, prof. J. Šimoliūnas - gyvenęs Racine, Wisconsin, pakeltas į V.G. Chicagoje - miręs, prof. S. Kairys - Kaminskas, gyvenęs New Yorke, New York - miręs.

Lietuvoje buvę vadai: 1. V. Šniukšta - (miręs), 2. L. Šniukšta - Lietuvoje, 3. A. Nasvytis - Clevelande (miręs), 4. J. Augustinavičius - Clevelande (miręs), 5. M. Reklaitis - (miręs), 6. J. Zdanavičius - Lietuvoje, 7. V. Dargis - Kanadoje ir 8. J. Grudzinskas - Australijoje (miręs).

Lietuvoje Plienas buvo pasiskirstęs į dvi dalis: Vyrija! Plienas - studentų ir inžinierių korporacija Plienas - baigusiujų mokslą. Inžinierių korporacijai priklauso automatiškai visi universitetą baigę Vyrijos nariai.

Kandidatai - jaunieji vyrai nešioja kepuraitę, kur balta juostelė padengta violetine spalva. Tikrieji nariai-

vyrai - kepuraitę su balta juostele ir žalia, balta ir violetinė juostelę per dešinį petį ir kairiame atlape (švarke) Plieno ženklelį.

Vyrai Inžinieriai, taip pat kaip vyrai, tik kepurės "kazirkoje" - sidabrinį ažuolo lapą.

Bendra metinė šventė įvyksta vasario mėnesio gale arba kovo mėnesio pradžioje. Iškilmingas posėdis su kitų korporacijų atstovais, profesūra. Po to alutis ir linksmoji dalis.

Tradicinis alutis rudenį, kai vyksta naujų narių kėlimas į vyrus.

Broliškos korporacijos "Fraternitas Lituanica" - medikų bei daktarų ir gimininga "Patria" - moterų medikų.

Visos kitos korporacijos ir organizacijos, išskyrus komunistines, palaikė draugiškus santykius.

Veikla: Sekti lietuviška gyvenimą, lavintis savo profesijoje ir studentiški pasilinksminimai bei pramogos. Glaudesnis tarpusavio pažinimas.

PLIENO TRADICIJOS

Visiems iškilmingiems posėdžiams, sueigoms, alučiams vadovauja Plieno Vadas. Jo valdžios ženklas plaktukas ir priekalas. Pobūviai pradedami trimis plaktuko dūžiais į priekalą ir šūkiu: "Stiprūs Vyrai". Visi atsako: "Kaip plienas".

Alučiai visuomet pradedami, išgeriant pirmą bokalą už Tautą, Valstybę ir jos Vadus.

Į vyrus keliamųjų priesaiką priima Vadas. Kėlimo procedūra yra tokia: Jaunieji vyrai išsiriškuoja prie prezidiumo, kur sėdi Vadas, Vice-vadas, sekretorius. Jiems pasako atsisveikinimo kalbą Jaunųjų vyrų vadas, po to iš vienos pusės karuža, iš kitos pusės Jaunųjų vyrų vadas susiima su visais keliamaisiais už rankų ir kartoja Vado skaitomą priesaikos tekstą: "Prisiekiu būti ištikimas savo tėvynei Lietuvai ir pasižadu gerbti "Plieno" įstatus, spalvas, tradicijas ir klausyti vadovybės". Po to Vadas, asistuojamas karužos, uždeda visiems per petį juosta. Tada kiekvienas eina prie stalo, paduoda vadui savo grandinėle ir, vadui ją kalant į bendrą grandį, pasirašo bendroje knygoje. Po to Vadas jį pristato susirinkusiems, kurie priima plojimais.

Visi nariai yra suregistruoti numeriais ir kiekvienas turi savo grandį. Tos visos grandys sukaltos į vieną ilgą grandinę. Plieno grandinė, vėliava ir visas turtas, bolševikams okupavus Lietuvą, buvo paslėpti.

Dabar su Chicagoje ir Clevelande pakeltais plieniečiais Plieno grandinėje turėtų būti 259 grandys.

INŽINIERIŲ KORPORACIJOS "PLIENAS" ĮSTATAI

Tikslas

1. Sudaryti teštinumą Inžinierių Korporacijos "Plieną", veikusios Lietuvoje ligi 1941 metų liepos mėnesio.
2. Suburti likimo išblaškytuosius buvusius Inžinierių Korporacijos "Plieną" ir Studentų "Plieno" Vyrijos narius.
3. Burti aukštąjį technikos mokslą baigusius lietuvius ir technikos mokslą einantį lietuvių jaunimą, skatinant vadovautis šūkiu: "lietuviškumas - broliškumas - patvara ir darbas".

Nariai

4. Tikrieji nariai yra: a) buvę Lietuvoje veikusios Inžinierių Korporacijos "Plieną" nariai ir mokslą baigusieji buvę "Plieno" vyrijos nariai, b) įstatų nustatyta tvarka priimti aukštąjį technikos mokslą baigusiuosius asmenis.
5. Nariai kandidatai yra: a) buvę "Plieno" vyrijos nariai, b) technikos mokslus studijuojantieji asmenys.
6. Garbės nariai yra: a) buvę "Plieno" vyrijos "Vyrai Globėjai", b) įstatų nustatyta tvarka garbės nariais priimti asmenys.
7. Tikrieji nariai sudaro pagrindinę korporacijos dalį, jie renka korporacijos valdomuosius organus ir daro korporacijos veiklą liečiančius nutarimus.
8. Nariai kandidatai sudaro "Plieno" vyriją, kuri tvarkosi atskirais korporacijos valdybos patvirtintais įstatais.

Valdymas

9. Korporacijos valdymą tvarko: a) tikrųjų narių korespondenciniai nutarimai, b) tikrųjų narių suvažiavimai, c) korporacijos valdyba, d) korporacijos revizijos komisija, e) garbės teismas.
10. Korespondenciniais nutarimais renkama korporacijos valdyba ir revizijos komisija, priimami tikrieji nariai ir garbės nariai, keičiami įstatai ir sprendžiami kiti korporacijos valdybos pateikti klausimai. Korporacijos valdyba ir revizijos komisija renkama paprasta balsų dauguma, kitiems nutarimams reikia pusės su viršum visų narių pritarimo.
11. Suvažiavime tikrieji nariai dalyvauja asmeniškai arba sau atstovauti įgalioja suvažiavime dalyvaujantį kitą narį. Suvažiavime dalyvis gali atstovauti ne daugiau 9 suvažiavime nedalyvaujantiems nariams. Įgaliojimo tvarką nustato korporacijos valdyba. Suvažiavimas yra teisėtas, kai jame yra atstovaujama 75% tikrųjų narių. Suvažiavimas gali rinkti korporacijos valdybą ir revizijos komisiją, gali priimti tikruosius narius ir garbės narius, gali keisti įstatus ir gali daryti nutarimus kitais narių iškeltais korporacijos gyvenimą liečiančiais klausimais. Suvažiavimas valdybą ir revizijos komisiją renka

paprasta balsų dauguma, gi kitiems suvažiavimo nutarimams turi pritarti pusė su viršum suvažiavimo atstovaujamųjų narių.

12. Korporacijos valdyba 5 asmenų: pirmininko, pirmininko pavaduotojo, išdininko ir dviejų sekretorių, renkama 3 metams. Valdyba vykdo korporacijos suvažiavimų ir korespondencinius nutarimus, atstovauja korporacijai, daro korporacijos gyvenimą liečiančius nutarimus ir vadovauja korporacijos gyvenimui.
13. Korporacijos revizijos komisija 3 narių, renkama 3 metams. Revizijos komisija kasmet tikrina korporacijos išdo stovį ir savo nutarimus praneša nariams.
14. Garbės teismas sudaromas iš 3 narių tik esant reikalui. Garbės teismo pirmininką kviečia korporacijos valdyba ir po vieną narį kviečia suinteresuotosios šalys. Garbės teismas sprendžia suinteresuotų šalių, atskirų aktų su pasižadėjimu sprendimą laikyti sau privalomu, pateiktus klausimus.

Padaliniai

15. Korporacijos veiklai vystyti sudaromi skyriai, gi narių kandidatų veiklai ugdyti sudaroma "Plieno vyrija".
16. Atsižiūrint atskirose vietovėse susibūrusio narių gausumo, korporacijos valdybai nutarus, gali būti steigiami korporacijos skyriai.
17. Skyriai gausūs narių skaičiumi renka valdybą 3 asmenų: pirmininko, išdininko ir sekretoriaus, mažo narių skaičiaus skyriai renka seniūną. Skyriaus valdyba ar seniūnas tvarko vietos skyriaus narių reikalus. Skyriaus valdyba ar seniūnas renkami 3 metams skyriaus narių paprasta balsų dauguma. Skyriai teikia žinias apie savo veiklą korporacijos valdybai.
18. Plieno vyrijos nariai yra: jaunieji vyrai, vyrai, plieno vyrai ir vyrai globėjai. Jaunieji vyrai, tai nariai, vyrijos kandidatai, tai yra asmenys studijuoją technikos mokslus, pareiškę norą tapti vyrijos nariais. Vyrai, tai veiklieji vyrijos nariai, tai yra asmenys pažinę vyrijos tikslus ir tradicijas ir vienerius metus su viršum pažengę technikos mokslų studijose. Plieno vyrai, tai 11 narių, parinktų vadovybės, atstovauti 11-kai Vyru Steigėjų. Vyrai globėjai, tai asmenys vyrijos įstatų nustatyta tvarka vyrais globėjais priimti.
19. Plieno vyrijos nariai yra kviečiami dalyvauti bendruose inžinierių korporacijos subuvimuose ir talkinti korporacijos veikloje.

Lėšos

20. Korporacijos lėšas sudaro: nario mokesčiai, atskiro reikalo mokesčiai, pobūvių pelnas ir aukos.
21. Nario mokesčio dydį kiekvienas narys nustato sau asmeniškai ir praneša raštu korporacijos išdininkui.
22. Atskiro reikalo mokesčio rinkimą ir dydį nustato korporacijos valdyba.

[vedamieji nuostatai

23. Pirmąją korporacijos valdybą sudaro Lietuvoje veikusios inžinierių korporacijos paskutinės valdybos pirmininko kvieisti asmenys, jų nesant - renkama.

24. Pirmoji valdyba veikia dvejus metus.

Lietuvos slidžių pirmenybių plieniečiai 1939 m. kovo 19 d. Aukštojoje Panemunėje laimėję pirmą vietą estafetėje 4 x 6 km.

Iš k. K. Daugirdas - 11, V. Kmitas - 2, A. Pacevičius - 10 ir Jurgutis - 7.

ALUČIO DAINOS

Plienas

Stiprūs mes esame kaip plienas,
Kuris stiprumo savo nepraras,
Kol atsidėję taip kaip vienas,
Tėvynės labui dirbsim mes.

Į priekalą tat mušk stipriau,
Lai skamba plienas vis garsiau,
Lai skamba, skamba jis,
Lai skamba jis garsiau. (2 k.)

Bet plienas kartais surūdija,
Kada be darbo guli jis.
Nereik pamiršt ir mūs Vyrijai,
Kas gali atsitikti su mumis.
Į priekalą...

(Toli paliko gimas kraštas,
Kur gimė Plieno Vyrija,
Bet ryžtas darbą toliau tęsti
Tebegyvuoja mumyse.)
Į priekalą...

Mūsų Institutas

Štai ant kalno pasipūtęs...
Viens, du, trys...
Štai ant kalno pasipūtęs
Stovi mūsų institutas,
Stovi mūsų institutas...
Viens, du, trys...

Mūsų ponai profesoriai...
Viens, du, trys...
Mūsų ponai profesoriai
Važinėja su motorais,
Važinėja su motorais...
Viens, du, trys...

Tik dekanas ir Jodelė...
Viens, du, trys...
Tik dekanas ir Jodelė
Pasikinkė sau kumelę,
Pasikinkė sau kumelę...
Viens, du, trys...

Kamiltonų daina

Susirinkom kamiltonai,
Dar tiktai dar,
Kai išgersim po uzboną,
Dar tiktai dar.
Dar tiktai, dar pamažu,
Kai išgersime bus gražu,
Dar tiktai dar.

Kai išgersime po antrą,
Dar tiktai dar,
Tegul mus visi supranta,
Dar tiktai dar.
Dar tiktai dar pamažu...
Kai išgersime po trečią,
Dar tiktai dar,
Jausime šiandieną svečią,
Dar tiktai dar.

Dar tiktai dar pamažu...
Nusigėrėm kaip bajorai,
Dar tiktai dar,
Ir užbaigsim viską dorai,
Dar tiktai dar.

Dar tiktai dar pamažu...

TŽ

PRISIMINIMAI APIE ŠIAULIŲ - ZOKNIŲ AERODROMO STATYBĄ

Romas Budreika - Ormond Beach, FL

Pastaraisiais metais spaudoje dažnai minimas Šiaulių aerodromas, okupacijos laikais išaugęs į didžiulį karišką, kuris savo dydžiu ir ilgais takais galėtų priimti tarptautinės aviacijos bet kokius lėktuvus. Prieš 60 metų ten, Zokniuose, prie Šiaulių miesto, buvo mažas Lietuvos karo aviacijos aerodromas.

Tada Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakulteto studentai vasarą turėdavo atlikti savo srities lauko praktiką. Aš, pabaigęs pirmuosius mokslo metus, gavau paskyrimą prie Zoknių aerodromo kareivinių statybos. Praktikantai būdavo šiek tiek apmokami ir galėdavo susitaupyti lėšų mokesčiui už mokslą.

Statybos darbus vykdė rangovas. Jis turėjo savo inžinierių ir technikinį personalą. Darbo priežiūra, šiuo atveju, buvo pavesta technikai-„dešimtininkui“ ir studentui praktikantui. Karo butų valdyba dažniausiai telefonu iš Kauno duodavo nurodymus.

Tada, prieš 60 metų, prie statybos beveik visai nenaudojo mašinų. Viskas buvo atliekama darbininkų rankomis. Pamatai buvo išlieti iš betono, o sienos mūrijamos iš plytų. Perdengimai - iš geležinių I sijų su tarpais, pripildytais storais tuščiaaviduriais degto molio blokais. Stogo konstrukcija - medžio. Danga - molio čerpių. Langai ir durys - medžio.

Mano vyresniojo ir mano darbas buvo priimti rangovo užsakytas medžiagas: cementą, žvyrą, geležines sijas, plytas, medį, stiklą. Kartą buvo rasta, kad pristatytos plytos turėjo daug ikepintų mažų kalkių akmenėlių, kurie, plytas sumirkus, išsproginėdavo. Pasitarę su Kaunu, siuntą atmetėme. Praktikantas turėjo prižiūrėti betono maišymą, kuris buvo atliekamas ant lentinio grindinio. Ilga eile pripilamas žvyras, ant jo apskaičiuotas kiekis cemento maišelių. Tada du vyrai, atsistoję iš abiejų pusių, kastuvais imaišydavo cementą tolygiai, o po to įpildavo vandenį. Betonas buvo nešamas į vietą medinėje dėžėje, kuri turėjo rankenas. Tą atlikdavo du darbininkai. Taip pat reikėjo prižiūrėti sienų mūrijimą. Reikalavo sušlapinti plytas, prieš dedant

į mūrą, kad geriau sukibtų su skiediniu. To mūrininkai nemėgo, nes skiedinys ėdė rankų pirštus.

Kaip minėjau, perdengimams tarp aukštų vartoję geležines I sijas, rodos, kas vieną metrą. Tarpus užpildė tuščiaaviduriais blokais, sujungiant skiediniu, ir kas kelintą eilę įdėjo geležies virbalą. Ant viršaus pylė anglies šlaką, ant jo prie medinių lotelių prikėlė lentų grindis, kurias vėliau nudažė. Pertvaras taip pat mūrijo iš plytų, o vėliau jas ir sienų vidų aptinkavo. Žvyrą, atvežtą iš žvyruobių, sijojų rankomis, kastuvais užpilant ant įžambiai pastatytų siėtų. Čia dirbo darbininkės moterys. Skiedinio priemaiša - kalkes gamino vietoje. Į iškastą duobę atvežė didelių, kiturišdegintų kalkakmenų. Užpylus juos vandeniu, pasidarė kalkių skiedinys, o vėliau tirsčiai, kuriuos pridėjo prie cemento.

Prireikus bet koki sunkesnį daiktą perkelti kiton vieton, mašinų nebuvo. Buvo vartojamas, taip vadinamas, „kantavimas“. Vyrai keldavo irstumdavo ar sukdavo vieną galą, atsiremdami kitu (kantu), ir atvirkščiai. Taip „kantuodami“ perkeldavo. Ši metodą aš ir dabar savo namuose naudoju.

Baigus mūro ir stogo darbus, iškeldavo eglės šakų vainiką. Tada darbininkai pagaudavo rangovą, kuris turėjo išsipirkti, parūpindamas užkandos ir gėrimų. Paskui vyko langų-stiklininkų ir durininkų darbai, į kuriuos praktikantas galėjo tik pasižiūrėti.

Daug vėliau panašią praktiką pakartojau Ukmergėje prie Lietuvos banko statybos, kur betoną maišė mašina ir gan sėkmingai atliko dirbtinio marmuro tinką.

Be to dar buvo kelios praktikos: geodezija - laukuose netoli Kauno, geležinkelio tilto statymas Anykščiuose (žr. T.Ž. Nr.4, 1986) ir kanalizacija Kauno mieste. Medžio ir metalo apdirbimo praktika atlikta Aukštesniosios technikos mokyklos dirbtuvėse - tai reikalavimas prieš gaunant praktiką prie geležinkelio.

Taip buvo ruošiami būsimieji Lietuvos inžinieriai. TŽ

KAUNO TVIRTOVĖ IR JOS ŽLUGIMAS

Č. Vištakas - Australija

Šiais metais sukanka 80 metų nuo Kauno tvirtovės žlugimo. Tvirtovė pakenkė miesto vystimuisi. Antrojo pasaulinio karo metais jos fortai liūdnei pagarsėjo.

XIX a. pradžioje Rusija stiprino vakarinį pasienį. Kauno geografinė padėtis sudarė palankias sąlygas tvirtovės statymui. Tvirtovė pradėta projektuoti 1879 metais. Ją sudarė 7 fortai, 9 baterijos ir centriniai įtvirtinimai - gynimosi pylimai. Gynybinė sistema supo miestą pailgo apskritimo linija, suskirstyta į keturis skyrius. Pirmas ir antras skyriai apėmė segmentą nuo Nemuno ir Neries santakos iki Panemunės (kairysis Nemuno krantas) su penkiais fortais ir šešiomis baterijomis; trečias skyrius, kurį dengė VI ir VII fortai ir trys baterijos, tęsėsi tarp abiejų upių - nuo Petrašiūnų iki Eigulių; ketvirtas skyrius su Linkuvos įtvirtinimais (dešinysis Neries krantas) gynimosi sistemą uždarė ties sanka.

Kauno miestas buvo paskelbtas pirmos klasės tvirtove. Dideli žemės plotai buvo valstybės nusavinti. Fortifikacijų statyba pradėta 1882 m. rugpjūčio 27 d. Pirmos baterijos teritorijoje (prie Marvelės) įmūryta marmurinė lenta. Ekskavatoriai ruošė daubas fortams ir baterijoms, traktoriai tiesė kelius, formavo centrinių įtvirtinimą. Fortų statiniams naudojo plytas, akmenis. Pastoviai dirbo 4-6 tūkstančiai žmonių, įskaitant kareivius. Lietuviams leista gabenti statybinių medžiagą, sodinti topolių medelius prie kelių... "Rusai" gen. Volkenberg dalyvavo tvirtovės projektavime, plk. Bertfoldt vadovavo statybai. Aukštosios Fredos dvaro rūmuose įsitaisė pirmasis tvirtovės komendantas gen. Klemm. Netoliese pradėti III forto, kareivinių, dirbtuvių ir komiteto slėptuvės statybos darbai. Dvaro teritorijoje buvo pastatyta cerkvė. Pasakota, kad vietos kapinaitės palaidoti keli karininkai ir gen. Klemm.

Fortą supa 6 metrų aukščio mūro siena su kampinėm iškyšom - bunkeriais. Apie 30 metrų pločio griovys ir paralelė siena skiria fortą nuo išorinės teritorijos. Vidinė forto siena sustiprinta žemės pylimu. Statiniai išdėstyti išilgai sienos ir pridengti žemės sampyla. Paviršius suformuotas dviem terasom ir pritaikytas forto artilerijai, kurią sudarė kelios dešimtys pabūklų. Įgulos (apie 200) kareivinės užstoja forto vartus. Galerija veda į gynimosi sienos bunkerius. Fortas ir baterija aptverta aukšta geležinės konstrukcijos tvora. Nevienodos

konfigūracijos fortai užėmė 4-6 ha. Centriniai įtvirtinimo pylimai supilti tolokai už fortų ir pritaikyti šaulių gynbai. Šlaituose įrengtos trijų eilių dygios geležinės užtvartos su vartais prie pagrindinių kelių. (Žaliakalnio pakraštys vadintas "Geležiniai vartai".) Tvirtovės statyba truko iki 1890 metų. Linkuvos VIII fortas pastatytas vėliau. Tvirtovės komiteto slėptuvė įrengta Vytauto parke, rūmai - būstinė ir štabas pastatyti Gedimino gatvėje, kareivinės - Panemunėje, Šančiuose, Žaliakalnyje.

Kauno fortai tobulėjančios artilerijos požūriui jau buvo pasenę. 1892-1906 m. jie buvo rekonstruojami, stiprinami. IV forte buvo įmontuoti du karo laivo pabūklai. Į šiaurę nuo VIII forto 1902 metais pradėtas statyti naujas fortas (IX), kurio statybai panaudojo gelžbetonį. Dviejų aukštų išorinė siena pastatyta banguotu paviršium. Artilerijos bunkerių vidinės sienos padengtos kamščio plokštėmis. Patobulintas fortas buvo užbaigtas 1913 metais. Linkuvos įtvirtinimai suformuoti aplink Vilijampolę iki slėnio netoli Nemuno. Nesaugus tarpas baimino fortų inžinierių. Vienas generolas pataręs iškasti griovį iki upės. (Pokariniais metais "Generalkoje" skalbta, vaikai žuvis gaudė.) Kauno kalėjimą projektavęs inžinierius pasigyręs, kad saugus pastatas tiktų pačiam carui sėdėti. Tuoju patekęs saugion celėn, kur po kelių dienų pasikores. Jo kalėjime "atostogavęs" Dzeržinskis - būsimojo raudonojo teroro iniciatorius.

Lygiai ketvirtą valandą Kaizeris atvažiavo atdarame automobilyje į rotušės aikštę. Kaizeris priėmė nugalėtojų parадą, užėjo į rotušę ir į arkikatedrą. "Metropolio" restorane Kaizeris sveikino aukštus karius su pergale ir apdovanojimais.

Tvirtovė turėjo du šarvuotus garlaivius, motorlaivius ir kt. Yra žinių, kad Aukštojoje Panemunėje 1910 metais pradėjo veikti 4-oji Oreivybės kuopa su "Parsevat" aerostatais, o 1912 metais atsikėlė Aviacijos dalinys. (Vie name vokiečių leidinyje yra menkos kokybės rusų nuotrauka, pavadinta "Kauno tvirtovės aerodromas ir balionų halės".) Aviatoriai lavinosi Farmano ir Vuazeno tipų

lėktuvais, kurių turėjo septynis. Karui kilus, dalinys evakuavosi. 1912 metais tvirtovės komitetas, kav. gen. Grigorjevas išleido įsakymą, kad devintoje baterijoje 9-tą valandą ryto iškeliama ir 6-tą valandą nuleidžiama tvirtovės vėliava, dalyvaujant garbės sargybai ir iššaukiant iš patrankos. Gyventojai Ažuolų kalno dalį pavadino "Batareika". Kauno miestas užėmė apie 750 ha, fortai - 65 ha. Panemunės sandėliuose buvo sukaupta apie 15 tūkstančių artilerijos sviedinių, daug municijos. Šančiuose buvo pastatytas didelis šaldytuvas, vad. "cholodilniku". Atsargų užtektų 30 tūkstančių igulai keturiems mėnesiams. 1912-1917 metų laikotarpiu buvo numatyta pastatyti antrąjį stiprinimų žiedą: 12 fortų ir 9 baterijas. Buvo paruoštas aštuonių fortų ir trijų baterijų statybos projektas: keturi fortai 1-2 skyriuose; trys fortai 3-iam skyriuje ir vienas fortas 4-ame skyriuje. Tuojau pradėjo gabenti statybinių medžiagą į parinktas vietas prie Nemuno kranto ir tiesiti kelius beisiaurąjį geležinkelį, kuriais galėtų vežti statybinių medžiagą.

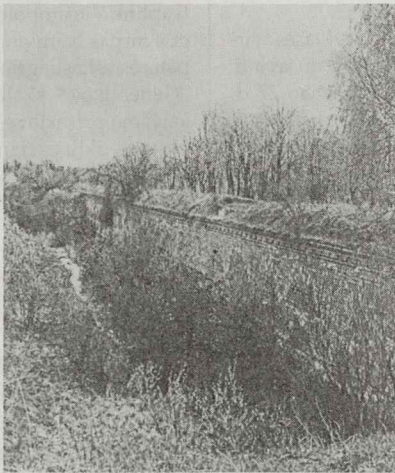
1914 m. birželio 6 d. Sarojeve įvykdytas atentatas sukėlė kritišką padėtį Europoje. Kauno tvirtovės komitetas birželio mėn. 12 d. išvyko atostogų. Išvykdamas pareiškė: "...argi vienas asilas išdrįs užpulti liūtą? - Niekados!" Po keletos dienų jį pavaduoja gen. Zavadskis gavo 11-tos armijos vado telegramą, kad įvesti karo stovį tvirtovėje. Liepos mėn. 15 d. gen. Grigorjevas sugrįžo, liepos mėn. 27 d. Rusija paskelbė mobilizaciją. Rugpjūčio mėn. 1 d. Vokietija paskelbė karą Rusijai. Pagal slaptą sutartį su Prancūzija, Rusija įsipareigojo pradėti karo veiksmus po dviejų savaičių. Komendantas išleido įsakymą iššaudyti visus karvelius ir žydams apleisti Kauną. Karui kilus, komitetui buvo padidinta alga. Rusai ruošėsi kepurėmis užmėtyti "fricus". Vokiečių karių vadovybė rusų staigaus puolimo nenumatė ir tikėjosi greitos pergalės Vakaruose. Dvi rusų armijos išveržė R. Prūsijon. Vokiečiai spėjo persigrupuoti ir rugpjūčio gale apsupo I-ąją armiją. Prie Tannenberg (revanšinio Žalgirio) apie 100,000 rusų pateko nelaisvėn. Armijos vadas gen. Samsonovas nusišovė. II-oji armija atsitraukė į Lietuvą. Jos vadą gen. Rennenkampfą vokiečiai pavadino "gen. Rennen-ohne-kampf"...

1915 metais Vokietija pradėjo ofensyvą Rytų fronte. Birželio mėnesį iš Rytprusių pajudėjusios armijos dešinysis sparnas veržėsi tarp geležinkelio Virbalis - Kaunas, ir kairiojo Nemuno kranto rusai traukėsi iš

Suvalkijos. Du garlaiviai sugebėjo perkelti apie 8,000 karių. Nemuno "šarvuočiai" apšaudė vokiečius. Gen. Grigorjevas pasiuntė X armijos vadui telegramą: "...mes esame parblokšti skersai Nemuno..." Vokiečių lėktuvai žvalgė Kauną ir numetė keliolika bombų. Nemuno gatvėje bomba užmušė restoranėlio tarnautoją, Mickevičiaus gatvėje žuvo moteris, Kanto gatvėje sukėlė gaisrą. Pasak žmonių, vieną naktį užskridęs "cepelinas" (greičiausiai "Parseval" dirizblis. Č.V.) ir numetęs bombas prie geležinio tilto. 9-ta baterija "cepeliną" apšvietė ir apšaudė. (1941 m. birželio 22 d. rusų priešlėktuvinė artilerija apšaudė vokiečių bombonešius.) Kauno tvirtovės puolimui vokiečiai gabeno 100 su viršum pabūklų ir keletą 42 cm mortyrų - storųjų "Bertų". Mortyros sudaužė modernius belgų fortus. Svedinys sprogdavo pramušęs fortų dangą. Mortyros taiklumo riba siekė 10 km. Liepos mėnesį vokiečiai tiesė geležinkelio atšakas į mortyrų pozicijas. 42,5 t pabūklas sumontuotas iš penkių sekcijų. Rusai išsprogdino Zapyškio, Garliavos ir Raudondvario bažnyčių bokštus. Vokiečių artileriją koregavo lėktuvai, balionai ir lauko bokštai. Po keliolikos dienų vokiečiai pasiekė vakarinę tvirtovės zoną. Jiems pavyko nutraukti laidas į minų juostą. Naktį žvalgyta prožektoriais. Netoli Garliavos rusai pravedė priešpuolius, bet buvo priversti pasitraukti į fortus.

Vokiečių artilerija taikliai apšaudė rusų baterijas. Daug rusų pabūklų sugedo dėl vamzdžių sproginų. Mortyrų efektas paveikė fortų igulų moralę. Tvirtovės komitetas perdavė pareigas gen. Lapušinskui ir automobiliu išvažiavo į Vilnių. Prie Žiezmarų jis buvo suimtas. (Karo teismas jį apkaltino pagėgimu, išmetė iš kariuomenės, atėmė bajorystę ir ištremė į Sibirą.) Rugpjūčio mėn. 16 d. krito I ir II fortai su 3000 karių. Ryšiams nutrūkus, IV forto artilerija apšaudė III fortą. Vokiečiai pranešė, kad rugpjūčio mėn. 15 d. buvo paimti II ir III fortai. Prieš apleisdami IV ir V fortus, artileristai sumetė pabūklų spynas į šulinius, išsprogdino bunkerius. Pionieriai išsprogdino abu tiltus, tunelį ir imunicijos sandėlį VIII forte. Pakrikę daliniai traukėsi

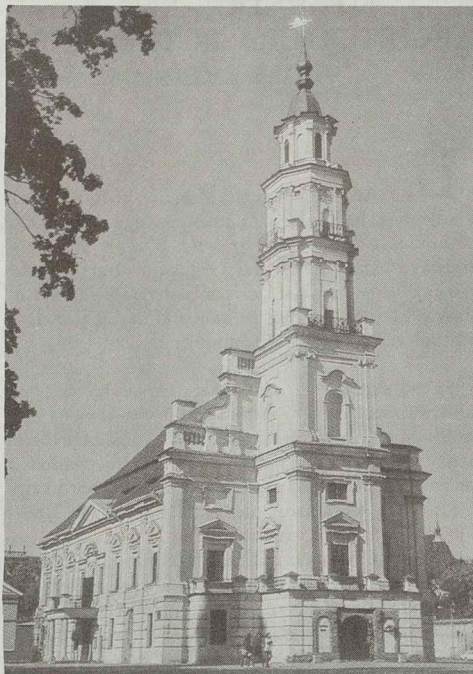
Vilniaus link. (Vilnių vokiečiai užėmė po keturių savaičių.) Rugpjūčio mėn. 17 d. vidurdienį nusileido tvirtovės vėliava. Kauno tvirtovė pasidavė po vienuolikos dienų. Greitas jos žlugimas apsaugojo miestą nuo tiesioginio apšaudymo. Vokiečiai paėmė apie 20,000 belaisvių, 1000 pabūklų. Rugpjūčio mėn. 1-17 d. laikotarpiu žuvo daugiau negu 1500 vokiečių.

Kauno tvirtovės siena

T. Daugirdas, archeologas, Kauno miesto muziejaus vedėjas, aprašė Kauno tvirtovės apšaudymo pasekmes senamiestyje. (Muziejaus pradinius eksponatus dovanojo tvirtovės art. plk. Galyškinas.) Pasak autoriaus, rugpjūčio mėn. 15 d. apie aštuntą valandą roto prie Vytauto bažnyčios nukrito sviedinys ir sužalojo du garlaivius. Sekantis nukrito netoli skerdyklos (santakoje. Č.V.), užmušė du vyrus ir keliolika gyvulių. Kadangi tą dieną buvo Žolinė, šv. Jurgio bažnyčioje buvo susirinkę daug žmonių. Apie devintą valandą nukrito sviedinys tarp bažnyčios ir kunigų seminarijos pastatų, kur gulėjo sužeisti kareiviai. Žuvo keli sanitarai ir gailestingos sesutės bei keliolika kareivių. Vienas lavonas buvo nusviestas ant šv. Julijono statulos papėdės, o du - ant gyvatvorės. Vidurdienį prasidėjo ligoninių ir gyventojų evakuacija į Vilnių. Vakare artilerijos kanonada sumažėjo. Pirmadienį intensyviai veikė artilerija. (Ivykių liudiniškai pasakojo, kad į fortų teritorijas nukrito tūkstančiai sviedinių. Č.V.) Keli sviediniai nukrito netoli rotušės ir apgriovė tris namus. Sviedinys kliudė jėzuitų bažnyčios bokštą, kilo gaisras kairiajame priestate (valdžia bažnyčią pavertė A. Nevskio soboru. Č.V.) Vienas sviedinys išardė arklių tramvajaus bėgius Vilniaus gatvėje, kitas nukrito į Seimo gatvę. Miesto administracija ir įstaigos apleido miestą. Civiliai ir kareiviai nešė iš išdaužytų krautuvinių prekes ir gėrulus. T. Daugirdas matęs negyva vyrą ir šalia jo du maišus prekių. Rugpjūčio mėn. 17 d. rytą girdėjosi artilerijos ir kulkosvaidžių šūviai. Popiet nuaidėjo garšūs sprogimai. Apie 6 valandą T. Daugirdas pamatė pirmuosius vokiečius rotušės aikštėje. Po dviejų dienų jam pasitaikė proga pamatyti Vokietijos imperatorių. Lygiai ketvirtą valandą Kaizeris atvažiavo atdarame automobilyje į rotušės aikštę. Rotušės bokšto laikrodinis buvo nustatytas pagal V. Europos laiką. Kaizeris priėmė nugalėtojų parada, užėjo į rotušę ir į arkikatedrą. Iš ten nuvažiavo į naujamiestį. Pagrindinės gatvės buvo papuoštos vainikais ir transparantais. N. Nikolajevski projektas (vėliau Laisvės alėja) pavadinta Kaizerstrasse. (Nepriklausomybės metais senamiesčio gatvė buvo pavadinta T. Daugirdo vardu. Č.V.) "Metropolio" restorane Kaizeris sveikino aukštus kariškius su pergale ir apdovanojimais.

Pirmaisiais pokario metais fortai stovėjo tušti. Iš apgriautų fortų gyventojai plytas išrankinėjo. Už fortų ardymą pilietis buvo nubaustas 100 litų arba 10 parų arešto. Po kelerių metų I fortas buvo panaudotas kalėjimui. 1937 metais jame įrengta dujų kamera. Pirmoji mirties bausmė įvykdyta liepos mėn. 27 d. Pasmerktasis po išpažinties paprašęs perduoti linkėjimus pažįstamiems... II ir III fortuose apsigyveno varguomenė; IV - paliko K.A.M. žinioje; V - įsitaisė dirbtuvės; VI - įrengtas karo kalėjimas; VII - įsikūrė valstybinis archyvas, forto tvora panaudota lentynų konstrukcijai; VIII - įsikūrė silpnapročių vaikų prieglauda; IX - buvo paverstas

Vokietijos imperatorius Kaizeris 1915 m. rugpjūčio mėn., priėmęs Kaune nugalėtojų parada, užėjo į rotušę.

kalėjimu. (1927 m. sausio mėn. iš jo teritorijos pabėgo ke-turi kaliniai. Susijaudinęs prižiūrėtojas nusišovė. 1943 m. Kalėdų naktį iš forto pabėgo keliolika rusų belaisvių ir civilių.)

I-oje baterijoje veikė astronomijos stotis; 2-oje - meteorologijos stotis; 9-oje įsikūrė Meno mokykla. Laikinosios M.K. Čiurlionio galerijos pastato sienos pastatytos iš baterijos plytų. Baterijos tvoros stulpus puošė skulptoriaus Grybo "Pelėda ant knygos" kūrinys (keletas jų dar tebetupi...) Dalį centrinių įtvirtinimų prie aerodromo naudojo kapinėms. Nuolaidžiam šlaite, prie Mickevičiaus slėnio, įrengta Medžiotojų klubo šaudykla. Hitlerinės okupacijos metais fortai buvo paversti mirties stovyklomis. Sovietmečiu prie IX forto pastatytas imponantiškas paminklas, forte įkurtas muziejus. Tvirtovės centriniai įtvirtinimai užlyginti. Toli išsiplėtė Kauno miestas.

Fortai tebestovi, bet jų pakelės topoliai baigia savo amžių. Apleistų fortų požemiuose užsiliko įvairių sprogmenų. Kaune darbuojasi grupė entuziastų, tyrinėjančių tvirtovės istoriją. Maskvos kariniame archyve yra Kauno tvirtovės bylos. Saugus ir restauruotas fortas galėtų tapti miesto praeities eksponatu. TŽ

EDMUNDO ARBO ARCHITEKTŪRA IR TAPYBINĖS AKIMIRKOS

Los Angeles Dailių menų klubo nariai džiaugėmės, kad šalia kitų mūsų kolega architektas Edmundas Arbas ir pats, ir savo kūrybos atbalsiais nukeliavo į Lietuvą, kur dar 1992 metais buvo išleista apie jį neblogo, nors gal kiek per plona, monografija ar albumas, taipgi ten ruoštos kelios jo darbų parodos, radusios gan platų atbalsį spaudoje.

Su tuo albumu tai ir man kiek nepavyko. Buvau parašęs apžvalgėlę apie Edmundo kūrybą su viena kita mintimi apie "tautinės architektūros" filosofiją, bet leidėjai Lietuvoje jos neįdėjo, o parašė savo įvadą (tik neatrodo, kad daug geresnį). Tad pagalvojau gal geriau būtų, kaip ne tos srities specialistui, apie architektūrą man ir nekalbėti, o glaustai žurnalistiškai apžvelgti, kaip jam pačiam, jo kritikams ir recenzentams atrodė mūsų kolegų kūryba. Mes, ne architektai, į tą meną, kūrybą ir techniką ar į visą inžineriją žiūrime paprasčiau. Mums svarbu, ar koks pastatas išpūdingas, įdomus, gražus. O jau to grožio kriterijai įvairūs ir subjektyvūs. Lengviau spręsti, pavyzdžiui, apie namą: ar jis mielas pažvelgti, ar praktiškai patogus ir malonus jame gyventi. O dėl viso kito tegul diskutuoja architektūros meno ir statybų filosofai...

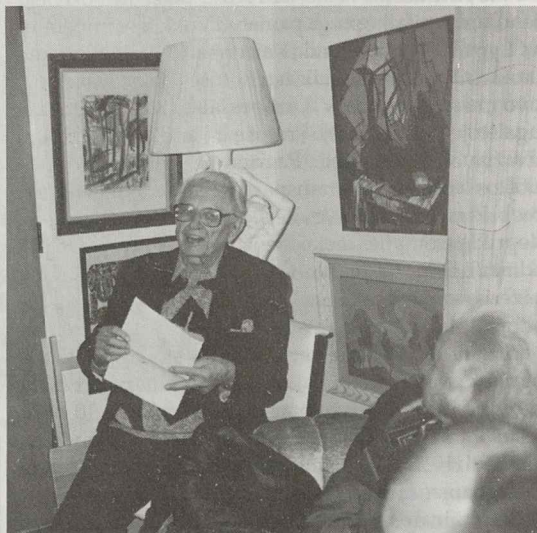
Atbalsiai apie Edmundo kūrybą ir jo knygą, kaip minėjau, buvo gana gausūs, bemaž tik teigiami. Jis pats dar seniai, Amerikoje gavęs registruoto architekto teises, kartą rašė: "Šių dienų žmogaus gyvenimas yra didelė kova tarp tiesos ir melo, gėrio ir blogio, tikrojo grožio ir vulgarumo. Visur vyrauja netikrumas, 'abstracija': iš gyvenimo eliminuojama tiesa, iš meno - grožis, iš realybės - forma. Neriamasi į susikurtą chaosą... O viešpatauja masė". Edmundas ryžosi toje "chaoso masėje" ieškoti grožio, gėrio ir tiesos...

Ar rado? Atrodo, taip - bent šiek tiek. Vilniaus *Naujame dienovidyje* neseniai recenzuodamas monografiją, mūsų niujorkietis beletristas ir truputį dailininkas Paulius Jurkus sutinka, kad Arbo "...architektūroje pajuntame malonų ritmą, kuris mums nesukelia įtampos, o leidžia tos architektūros aplinkoje pailsėti, pasidžiaugti gamta ir pačia architektūra". Na, pasakytą ne per mandriai ir nelabai aiškiai, bet palankiai.

Apie Arbo kūrybos parodą Kaune ir Vilniuje žymiai šilčiau ir aiškiau atsiliepė Birutė Mikėnienė. "Architektas džiaugiasi, - ji rašo, - kad jam didelė dvasinė atgaiva atvažiuoti į Tėvynę (gal atskristi?). Ne mažesnė atgaiva

ir mums, pažinus tų atvažiavusiųjų žmonių dvasios kraitį... (Ypač) akį traukia architektūros kompozicija 'Laisvės aukuras'... Tai savitas ir didingas dėkingumo simbolis Lietuvos nepriklausomybei po 50-ties slogių metų..."

Bet plačiausia Edmundo Arbo gyvenimo ir jo kūrybos apžvalgą pateikė *Lietuvos ryto* dienraštyje (Nr. 101, 1993.V.28) žurnalistė Rūta Marcinkevičiūtė, surašiusi ilgą pasikalbėjimą su architektu, tada jo pirmosios knygos apie užsienio lietuvių architektūrą pristatymo progą (žinoma, jėten dabar labiau mėgsta gudresnį tarptautinį žodį "prezentacija"). Per šį pokalbį Edmundas, tarp kita ko, itin išmintingai pabrėžė, jog jam svarbu: "...kad formuotųsi moderni lietuviškos architektūros samprata, kad atsirastų pastatų, kurie derintųsi su kraštovaizdžiu, neardytų tereno, kad architektai neapsiribotų vien dėžių kūrimu". Kai Amerikoje vis dažniau tenka išgirsti klausimų ir dargi nustebimo, ar dabar laikas tokiu sunkmečiu tiek rūpintis naujų didingų bažnyčių statybomis Lietuvoje, tai į žurnalistės klausimą, ar reikia tiek naujų bažnyčių, tai už mane daug karštesnis katalikas Edmundas atsakė: "Tokių planų ir projektų neteko matyti, bet esu važiavęs pro šalį. Man jos atrodo per daug didingos. Trūksta to paprastumo, išjautimo į religinę mistiką. Atkreipiau į tai ir kardinolo Vincento Sladkevičiaus dėmesį, kad didžiulės bažnyčios ekonomiškai nualina kraštą. Bet, žinoma, pirmiausiai - tai kiekvieno klebono reikalas. O jie, tarsi konkuruodami tarpusavyje, linkę statyti ne bažnyčias, o katedras". Aš čia visiškai

Žurnalistas Bronys Raila aptaria arch. Edmundo Arbo architektūrą ir tapybines akimirkas "Dailių menų" susirinkime.

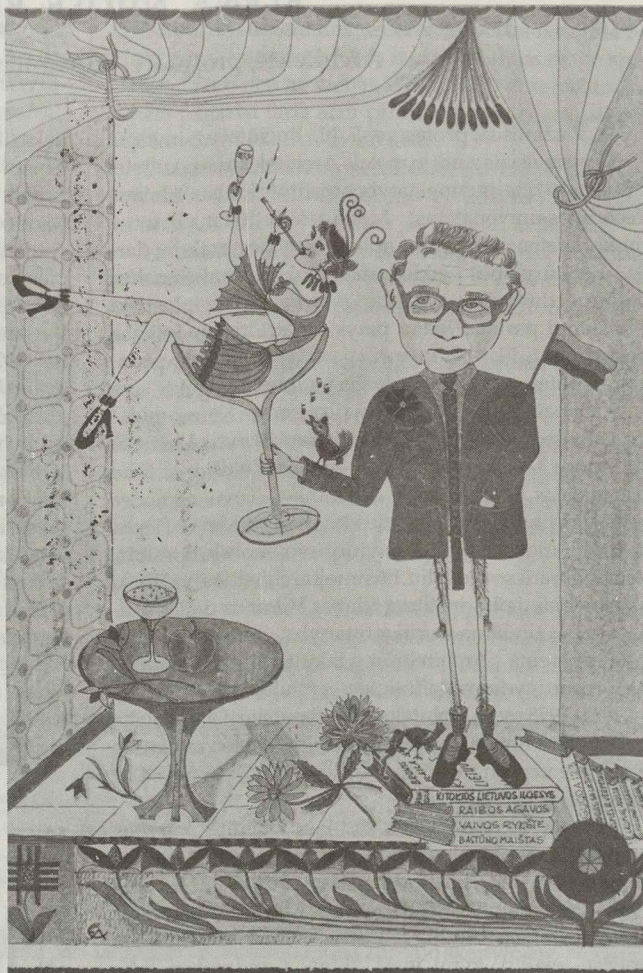
sutinku su Edmundo požiūriu.

Bene, monografijoje jis per dvidešimt didelių puslapių sudėjo per trisdešimt savo tapybos spalvotų atspindžių: gamtos vaizdų, draugų, bičiulių juokingų karikatūrų, šaržų, įvairių kitokių tapybinių akimirkų. Apie tai čia pas mus girdėjau visokių nuomonių. Kai kas priekaištavo, kad jam nesiseka išgauti vaizduojamų asmenų veido panašumų. Kai kur taip, bet ne kartą visai gerai pavyksta. Įdomu, kad apie tuos tapybos darbus visi kritikai ir recenzentai atsiliepė tik palankiai. (Žinoma, jie gyvena Lietuvoje ar šiaip toli kitur, čia mūsiškių veidų gerai nė nepažįsta, jiems viskas gerai atrodo...) Štai Paulius Jurkussako, kad Arbas "...norėjo pažaisti savo piešinių linijomis, kylančiomis iš jo vaizduotės. Jis norėjo pats nusišypsoti ir kitiems padovanoti mūsų būties šypsni". Birutei Mikėnienei tie Edmundo laisvalaikio darbai - nutapytos gėlės, gamtovaizdžiai, abstraktai, šaržai - darė itin gerą įspūdį. "Nors beveik pusė šimto metų, kai autorius toli nuo Tėvynės, - rašo ji, - tačiau šviesūs vaikystės ir jaunystės išpūdžiai spindi jo paveiksluose". Ir ji daugumą išmini su mūsų pavardėmis.

Baigdamas norėčiau specialiai padėkoti bičiuliui Edmundui, kad jis nepamiršo ir manęs, ir Danetos. Per visą puslapį parodė mūsų "kitokios Lietuvos ilgesį". Aš ten plonelytėmis, kaip šiaudeliai kojomis stoviu, pamynęs to pavadinimo knygą, veidu jaučiuosi užtenkamai panašus. Kairėje rankoje laikau tautinę trispalvę, o dešinėje - šampano taure, kurioje maudosi Daneta, vienoje rankoje laikydama mažytę taurelę, o kitoje - ilgą kandiklį su smilkstančia cigarete (ką ji ir darydavo dar prieš keliolika metų, bet vėliau liovėsi).

Šis Edmundo sukurtas šaržas savo sąmojumi man labai patiko. Tegul toks ir būna tasai "kitokios Lietuvos ilgesys", nes kol kas dabartinė Lietuva dar gerokai skirtinga nuo tos, apie kokią svajojom ir ilgėjomės.

Bronys Raila

"Kitokios Lietuvos ilgesys".

Šaržas - spalvota grafika Edmundo Arbo.

P.S. Priedas, kad bažnyčių statyba Lietuvoje alina atsikuriančios Lietuvos ekonomiką, tai vietinių žurnalistų Lietuvoje buvo priedas į pasikalbėjimą su manimi. Architektūros ir meno lietuvių bei anglų kalba knygos-albumo *Admundas Arbas-Arbačiauskas* už parduotas knygas pinigai skiriami Lietuvoje architektūros studentų premijoms, puoselėti lietuviškai architektūrai.

B.R.

ELENA NIJOLĖ BUČIŪTĖ

Architektė, profesorė, humanitarinių mokslų daktarė

Pažintis su profesore E. N. Bučiūte užsimezgė pirmaisiais studijų metais Architektūros fakultete, Vilniaus inžineriniame statybos institute (dabar Vilniaus Technikos universitetas). Manau, šiek tiek mažiau turiu kompetencijos kalbėti apie architektės praktinį darbą. Jos kūrybinės veiklos rezultatai yra funkcionalūs, patogūs darbui ir poilsiui, įvairių formų plastiškai išraiškingi pastatai kalba patys už autorių ar kritišką pagyrimą. E. N. Bučiūtė turi garbės pažintį kaip pedagogę, profesorę, ne vieno darbo vadovę, kolegę.

Kaip pati profesorė pasakoja yra gimusi Kauno mieste, vaikystės vasaras praleidusi šiaurės rytų Lietuvos kaimuose, tėviškoje Kryliuose, mokėsi Rokiškyje. Nuo pat mažens norėjusi tapti dailininke. Tėvų namuose turėjusi kampelį, kuriame piešdavo ir lipdydavo. Išėjusi vidurinį mokslą ir įgijusi vidurinio mokslo atestatą, pažymėtą aukso medaliu, būsimoji architektė atvažiuoja į Valstybinį dailės institutą (dabar Vilniaus dailės akademija), ketindama studijuoti tapybą. Tačiau persigalvoja ir pereina į Architektūros fakultetą, kurį baigia su pagyrimu, įgydama dailininkės - architektės specialybę.

Nuo 1953 metų architektės veikla susijusi daugiausia su projektavimu ir statybomis Vilniuje, be to yra paruošusi gyvenamųjų kvartalų projektus Rokiškyje (1964) ir Ukmergėje (1963).

Likimas taip susiklosto, kad E. N. Bučiūtės kūrybos pradžia sutampa su periodu, kai modernioji Lietuvos architektūra deda pirmuosius žingsnius. Kaip tik apie 1950-1960 metus prasideda didžiųjų visuomeninių pastatų statyba Vilniuje. Dabar, žiūrint pro istorijos prizmę, matyti, žymi vieta atitenka architektėi E. N. Bučiūtei tarp didžiųjų erdvių kūrėjų Lietuvoje. Ji projektuoja ir įgyvendina savo sumanymus realioje aplinkoje. Kūrybinį kelią pradeda sukurdamą kelis nedidelius objektus: gelbėjimo stotį prie Neries (1960) ir gyvenamąjį namą Mickevičiaus gatvėje (1962).

Pagrindinis E. N. Bučiūtės kūrybos bruožas yra stiprios architektūrinės išraiškos siekimas, nuotaikos sudarymas, emociniai veikiančios aplinką ir žmogų. Ryškūs pavyzdžiai: Baldų parduotuvė ir paviljonas (1968), Operos ir baleto teatro rūmai (1974). Jos darbuose būdingas aiškus pastato funkcinis išplanavimas: Žemėtvarkos projektavimo institutas (1967), Bendrojo lavinimo mokykla Naugarduko gatvėje (1972), Valstybinio plano komiteto pastatai (1973) (dabar Ekonomikos ministerija ir skaičiavimo centras), Visuomeninio butinio aptarnavimo pastatai N. Vilnioje (1987), baigiamas statyti Techninės informacijos institutas (dabar Lietuvos krašto apsaugos ministerija) Tororių gatvėje. Dalis darbų

lieka tik brėžiniuose: VTU Centrinų rūmų projektas (rektoratas, salė, biblioteka) (1989), kiti sumanymai tik projektų pasiūlymuose, I. Simonaitytės biblioteka Klaipėdoje.

Architektės darbai, pasižymėję nesivaikymu trumpalaikė mada, kuo paprastesnės plastinės išraiškos paieška, pastoviomis formomis, yra apdovanoti ne vienu Vyriausybės ir Architektų sąjungos medaliu, garbės raštu. 1971 metais jai suteiktas Lietuvos nusipelnusios architektės vardas, 1980 metais - Lietuvos valstybinės premijos laureatės vardas, 1989 metais - Lietuvos liaudies architektės vardas.

Šalia intensyvaus tiesioginio darbo prie braižomojo stalo architektė dar suranda laiko dalyvauti konkursuose, kuriuose laimėjusi prizų. 1958 metais konkursui pateiktas Sporto rūmų projektas Vilniuje, jis įvertintas antrąja premija. VTU Centrinų rūmų projektas - trečiaja premija 1989 metais, Paminklas 1991 m. sausio 13 d. žuvusiems - skatinamąja premija 1991 metais.

Arch. prof. dr. Elena Nijolė Bučiūtė

Nuotr. J. Čitavičiūtės

Architektė 1959 metais, susidomėjusi universaliomis salėmis, įstoja į Maskvos visuomeninių pastatų tyrimų institutą ir 1968 metais gina disertaciją tema "Universalių sportinės-žiūrovinės paskirties mažų miestų salės". Mokslinė taryba vienbalsiai nusprendžia suteikti jai architektūros kandidatės vardą (nuo 1993 metų humanitarinių mokslų daktarė). Jos mokslinė veikla nemažiau reikšminga už praktinius darbus, nagrinėjant praktiškumo ir estetiškumo sąveiką architektūros objektuose, ekologijos klausimus architektūroje.

Savo mintis, požiūrį į socialinių interesų plėtojimą miesto visuomeniniuose prekybiniuose centruose, į sodybinių gyvenamojo namo koncepciją, į architekto profesijos statusą, architekto darbo bei kūrybos etiką, projekto autoriaus teises yra išsakiusi dvidešimtyje publikacijų.

E.N. Bučiūtė savo projektinę, statybinę, mokslinę veiklą papildo, liedama akvareles, piešdama eskizus. Ne viena paroda yra sulaukusi architektės darbų ekspozicijos Lietuvoje ir užsienyje: Prahoje, Maskvoje, Vilniuje, M. Mažvydo bibliotekoje, Dailės parodų rūmuose, Vilniaus technikos universitete.

Be E.N. Bučiūtės negalima įsivaizduoti Architektūros mokyklos Lietuvoje. 1975 metais architektė pradeda pedagogės darbą su studentais. 1983 metais jai suteikiamas profesorės vardas. Jos dėstomos disciplinos - architektūrinis kursinis ir diplominis projektavimas, pastatų projektavimo pagrindai, gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų tipologija, interjero projektavimas - įdomios išsamios, pateikiamos su didžiule iliustravimo medžiaga. Reiklus ir griežtas, didelį atsidavimą ir

nuoširdumą studentams reiškiamas būdas išaugina ne vieną gerai žinomą statybos ir architektūros meno specialistą. Šiandien ne vienas VISI ir VTU absolventas su didžia pagarba taria ačiū profesorei, padedant eiti pasirinktu architektūros meno keliu.

Daktarės, profesorės, architektės gyvenimo dalis yra jos šeima. Užauginti du sūnūs - vyresnysis inžinierius, jaunesnysis aktorius ir dukra pradėdanti architektė.

Ne viena praleista valanda su profesore E.N. Bučiūte praskaidrina požiūrį į architektūros kūrybos supratimą, architektūros kūrinio suvokimą, į architektūros kūrėjo kompetenciją.

Apsilankius pas profesorę jos namuose supranti, kad mus dar pasieks daugelis E.N. Bučiūtės sumanymų. Neįgyvendintos svajonės, kaip prasitaria architektė, didelės, nes ant braižybos stalo Lietuvos krašto apsaugos ministerijos pastato interjero brėžiniai; paveikslų rėmai byloja apie ruošiamą akvarelės parodą; Architektūros fakultete jos laukia studijų planų atnaujinimas, taikant architektūros mokslo programą prie naujų Lietuvos gyvenimo sąlygų.

1995 m. vasario 16 d. architektė, profesorė, daktarė E.M. Bučiūtė švenčia 65-ąjį gimtadienį. Šiomet sukanka dvidešimt metų jos pedagoginei veiklai Architektūros fakultete. Ta proga architektūros fakulteto darbuotojų ir savo vardu sveikinu jubiliantę ir linkiu sveikatos, ilgų gyvenimo, kūrybinių ir pedagoginių metų.

**Jurgita Čitavičiūtė,
Architektūros fakulteto
magistrantė, architektė**

Dėkojame architektėi J. Čitavičiūtei jau antrą kartą pasidalinusiai mintimis su mūsų žurnalo skaitytojais. Malonu išgirsti, kad ir ateityje žada mus toliau informuoti apie Lietuvos mokslininkus.

Šio straipsnio autorė mums atsiuntė tokio turinio laišką, kurį ištisai spausdiname.

Red.

Gerbiamas redaktoriau Viktorai Jautokai,

Sveikinu Jus ir visą jūsų "Technikos Žodžio" kolektyvą, linkiu daug džiaugsmo, laimės, geriausios sveikatos ir sėkmės Jūsų darbuose ir gyvenime.

Su didžiausiu malonumu laikiu ir skaitau Jūsų žurnalą. Labai įdomu išgirsti apie mūsų inžinierius ir architektus užsienyje ir Lietuvoje.

Manau, ypač platesnio supažindinimo nusipelnė architektūros mokslo pedagogai, nuo kurių priklauso mūsų pirmieji bandymai ir išbandymai, architektūros palikimo suvokimas ir nauja architektūrinio sprendimo paieška.

Reikšmingi mums profesoriai, docentai, dėstytojai tiek Architektūros katedroje, Vilniaus Dailės akademijoje, tiek Architektūros fakultete, Vilniaus Technikos universitete: prof. V. Brėdikis, prof. A. Nasvytis, prof. V. Nasvytis, prof. V. Dičius, prof. A. Dineika, prof. A. Šešelgis, prof. N.E. Bučiūtė ir kiti.

Jums pritarus, šį kartą norėčiau keletą žodžių tarti apie prof. dr. N.E. Bučiūtę, o kitame numeryje - susitikti su architektūros praktiku ir pedagogu prof. V. Dičiumi.

Nuoširdžiai Jūsų,

Jurgita Čitavičiūtė, Kaunas

Ar reikės naujo medalio už Čečėnijos užkariavimą?

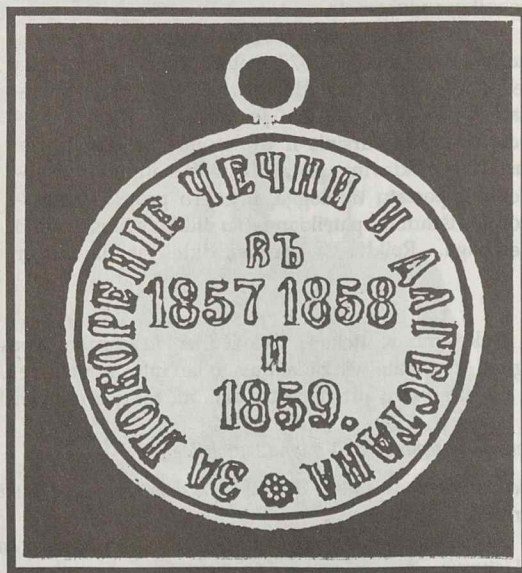
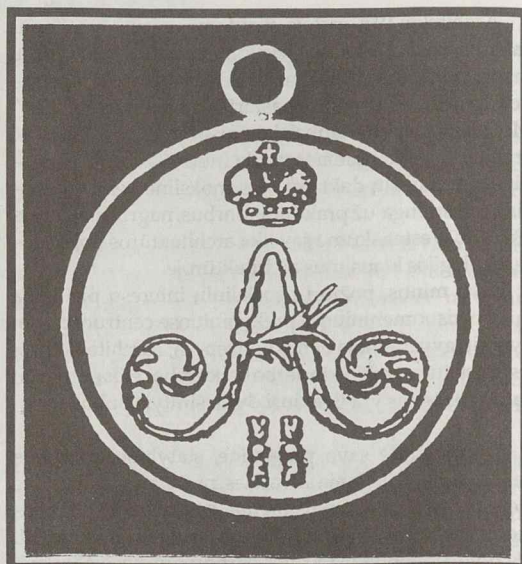
Už Čečėnijos ir Dagestano užkariavimą 1857, 1858 ir 1859 m., tame Rusijos "kare" dalyvavusiems kariams, buvo įteikiamas caro Aleksandro Antrojo medalis. Jame buvo parašyta: "Už Čečėnijos ir Dagestano užkariavimą (Za pokorenje Čečni i Dagestana)". Istorija kartojasi - Čečėnija vėl užkariaujama. Rusijos Federacijos kariams vėl reikės, žinoma, jeigu Čečėniją "užkariaus", medalių. Dabar bus paprasčiau, negu carui. Jelcinui pakaks tame buvusiam medalyje išbraukti žodį "Dagestaną", o vietoje datos "1857, 1858 ir 1859", įrašyti 1994, 1995 ir

Kodėl rašau apie šį medalį? Tai todėl, kad jis išliko mūsų šeimos archyve. Jame išliko ne tik šis nelemtas medalis, bet ir dokumento nuorašas "Kvitancija po Ukazu Ego Imperatorskogo Veličestva" (Kvitas pagal Imperatoriaus Didenybės įsaką), išduotas mano seneliui Matui Pogoreckiiui. Tai buvo išduota įrodymui, kad jis, sumokėjęs tris šimtus sidabrinių rublių, 1855 metais birželio 18 dieną išsipirko iš prievolės tapti caro kariuomenės rekrutu (kariu). Pats kvitas išduotas mano tėviškės (Pakuodžiupių kaimas buv. Piniavos valsčiuje, Panevėžio apskrityje) gyventojui Mykolui Juodikiui, 1885 metais birželio 18 dieną pristačiusiam į Panevėžio apskrities antrąją rekrutų ėmimo komisiją dvidešimt penkis mūsų kaimo ir apylinkės jaunuolius rekrutus, tarp jų ir mano senelį. Matyt, kai kuriems iš tų jaunuolių teko dalyvauti "užkariaujant" Čečėniją ir Dagestaną ir gauti tą medalį, kuris koku tai būdu pateko mano seneliui ir išliko iki šiol.

Medalis lieka medaliu, bet savotiškai įdomus to kvito tekstas. Jo pradžioje parašyta: "Šis kvitas išduotas 1855 metais birželio 18 dieną iš 2 Panevėžio apskrities Rekrutų ėmimo komisijos dėl to, kad sutinkamai su 1855 metų balandžio 24 dieną Didenybės Manifestu apie ėmimą nuo 1000 baudžiauninkų po dvidešimt rekrutų". Šis tekstas įdomus tuo, kad parodo, jog ilgai karinei tarnybai į Rusijos kariuomenę buvo šaukiama net dvidešimt jaunuolių nuo 1000 baudžiauninkų.

Kvite taip pat pažymėta, kad priimti 25 bendruomenės įgaliotinio Mykolo Juodikio pristatyti rekrutai įmokėjo penkis šimtus septyniolika sidabrinių rublių ir dvidešimt penkis kapeikas už aprangą, maistą ir kitus kvito kopijoje neišskaitomus reikalus.

Kvite pateiktame pristatytų rekrutų sąrašė 13 numerių buvo įrašytas ir mano senelis Matas Jono Pogoreckis. Įdomu - kvito pabaigoje įrašyta, kad jis išsipirko ir buvo nuo kariuomenės atleistas. Štai koks tas įrašas: "13 numeriu nurodytas rekrutas Matas Jono Pogoreckis už save sumokėjo tris šimtus rublių sidabru. Dėl to atleistas į pirmąją buklę". Originalą pasirašė Panevėžio apskrities pirmininkas bajorų vadovas K.

Medalio abi pusės

Bistraš ir raštvedys Šueckij.

Mano senelis nuo kariuomenės buvo atleistas, jis išsirūpino šio kvito kopiją ir ją saugojo to fakto įrodymui. Kvito kopija patvirtinta tokiu įrašu: "Kad šio kvito originalo kopija tikra, patvirtina 1855 metų liepos 27 dieną 8-ji Piniavos kaimiškoji valdyba žemiau esančiu parašu ir valdišku antspaudu. Seniūnas Branzinskis, kaimo raštininkas Grigalevič".

Docentas Petras Kasperavičius, Kaunas

A. A. JUOZAS SLABOKAS

1995 m. liepos mėn. Chicagoje mirė ilgametis *Technikos Žodžio* bendradarbis ir Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos, Čikagos skyriaus narys Juozas Slabokas.

Juozas Slabokas buvo Lietuvos bajorų kilmės. Jo tėvas buvo vaistininkas Joniškyje. Juozas lankė Šiaulių gimnaziją, buvo gabus ir geras mokinys. Gyvenime jam teko lengvai pramokti prancūzų, vokiečių, rusų ir anglų kalbas, turėjo nepaprastai gerą atmintį ir buvo lyg vaikščiojanti enciklopedija. Juozas Slabokas mirė 95-rių metų, iki paskutinės dienos domėjosi spauda, televizija, nors jo regėjimas smarkiai sušlubavo, ir jis dažnai snūstelėdavo.

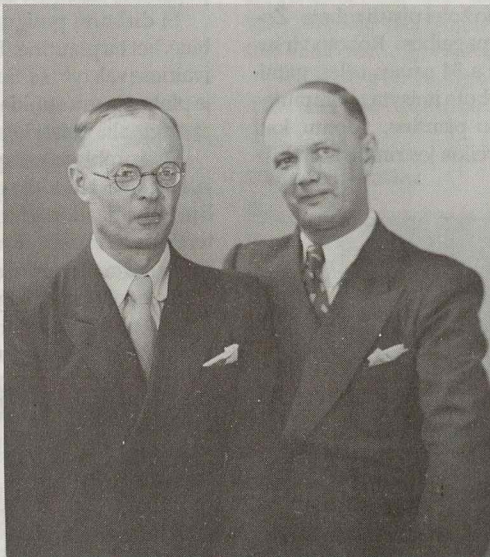
Turto Juozas Amerikoje nesusikrovė. Pinigai jo gyvenime buvo lyg ir nereikalingi. Siek tiek užsidirbęs braižykoje, metė darbą, o pinigus paskolino "prieteliui", kuris jam jų niekad negrąžino. Retkarčiais stebėdavo laikraščius darbo paklausos skelbimus ir sakydavo, kad, kol yra paklausa, tol jam nėra ko rūpintis - kai reikės, galės eiti dirbti. Po mirties jo daiktuose rado pundelį neiškeistų čekių, net devynių metų senumo. Tuos čekius jam siuntė brolis ir brolienė iš Clevelando.

Niekad nemačiau Juozo rūkant arba geriant, kad ir lašiuką vyno, ir niekad nemačiau jo flirtuojant su moterimis - jis buvo nepataisomas viengungis. Nuodėmių atleidimo jam tikriausiai nereikėdavo prašyti. Apie save Juozas nekalbėdavo, žinios apie jį yra menkos, surinktos iš kitų pasisakymų ir šias eilutes rašančio atminties. Su giminėmis Juozas mažai bendravo, nors turėjo brolį ir brolienę bei pusseserę Toronte, Kanadoje. Chicagoje Juozas artimai bendravo ir mėgdavo savo laiką praleisti pas fotografą Noreiką jo studijoje ir Morkūno spaustuvėje, kur kukliai užkandžiaudavo ir snūstelėdavo.

Nuo 1972 metų Juozas persikėlė gyventi į naujas "Alvudo" patalpas, gydytojo J. Adomavičiaus vadovaujamą bendrabutį. Ten Juozas buvo mėgiamas išdininkas ir revizijos komisijos narys. Čia jis netikėtai ir tyliai baigė savo dienas ant sofutės prie televizijos. Dr. Adomavičius rūpinosi Juozo pragyvenimu, sveikata ir jo laidotuvėmis. Juozo pelenai yra nusiųsti į Clevelandą

brolienei, bolis jau senokai mirė Floridoje.

Nuo 1952 metų Juozas buvo *Technikos Žodžio* administratoriaus pavaduotojas, vėliau korektorius, technikinis redaktorius ir redakcijos kolegijos narys iki 1990 metų. Jis nerašydavo straipsnių arba korespondencijų, bet buvo nepamainomo kruopštumo korektorius, techniškas patarėjas spaustuvėje ir savo gera atmintimi ir žinių bagažu pravartus konsultantas.

Juozas Slabokas (kairėje) su savo broliu

ALIAS nariai pakartotinai bandė įtikinti Juozą, kad jam reikia naujų akinių, net siūlė apmokėti receptą ir akinius, tačiau Juozas vis atsisakydavo ir dėvėjo savo senus, mažus, geležinių rėmų apskritus akinius. Kol jam leido regėjimas, dirbo prie *Technikos Žodžio* ir skaitydavo, labai arti prisikišęs, laikraščius.

Vytauto Didžiojo universitete, Technikos fakultete, Aleksote, Kaune, visi, kas ten prieš Antrąjį pasaulinį karą studijavo, pažinojo "amžinąjį studentą" Slaboką su rudu plonu portfeliuku po pažastimi. Jis buvo išklausęs visą inžinerijos kursą, lankė visas paskaitas, pažinojo visus

profesoriaus ir jų asistentus, atliko visus darbus, bet egzaminų nelaikė. Ar tai buvo ryžto stoka, ar nepasitikėjimas savimi? Gal jis manė, kad jo žinios dar vis nėra pakankamai tobulas egzaminuotis. Taip niekad mokso ir neužbaigė, nors turėjo pavydėtiną žinių krovinį.

Chicagoje, vos tik atvykęs, Juozas, kaip ir Lietuvoje, vaikščiojo su portfeliuku ir važinėjo autobusu į miesto centrą, nes automobilio niekad neturėjo. Mūsų ponitės, važiuodamos į miesto centrą apsipirkti, veždavo su savimi ir Juozą, kuris buvo puikiai susipažinęs su miesto centru, žinojo, kur kas yra, ir buvo geras vertėjas.

1980 m. liepos 6 d. Chicagoje Juozas Slabokas susilaukė padėkos plakato: "Už pasiaukojimą ir įdėtą nuoširdų darbą, ruošiant Šeštąją lietuvių tautinių šokių šventę. Su padėka šventės rengimo komitetas".

Šiuo sykiu reiškiu savo, visų *Technikos Žodžio* bendradarbių ir ALIAS Čikagos skyriaus valdybos narių nuoširdžią užuojautą Juozo Slaboko giminėms ir draugams.

Manau, kad neapsiriksiu reikšdamas tokią pat užuojautą visų ALIAS Čikagos skyriaus narių vardu.

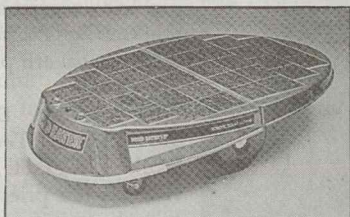
Kostas Burba

TECHNIKINĖ APŽVALGA

Paruošė inž. Viktoras Jautokas

Žolės robotas

Weed Eater bendrovė pagamino žolei pjauti robotą. Žolę nupjauna pats, be žmogaus pagalbos. Roboto viršus plokščias, ant kurio įmontuotos 34 saulės celės, gaminančios varikliams elektrą. Robote įtaisytas kompiuteris, kuris pasako, kada žolė jau pjautina. Įdomu, kad bepajaudamas žolę sumala, nereikia jos rinkti ar grębti - palieka ją kaip trąšą.

Robotas - žolės pjovėjas

Prieš paleidžiant robotą į darbą, atliekami du dalykai: 1. nustatomos žolės pjovimo ribos, apvedant ir užkasant po žeme elektors vielą, kuriai elektros energiją taip pat teikia saulės celės; 2. žolė pirmą kartą nupjaunama paprasta pjovimo mašina, kuri nustato norimą žolės aukštį. Robotas nepereina viela nustatytos ribos, o, sutikęs bet kokią kliūtį, sustoja, atsargiai apvažiuoja aplink. Jam nereikia sakyti, kada reikia žolę pjauti, nes jis jaučia, kad žolė užaugo, jau aukštesnė, negu buvo paprastos mašinos nustatyta.

Roboto kaina - apie 2000 dol.

Netikrų pinigų atpažinimas

Neteisėtas tikrų pinigų gaminimas laikomas kriminaliniu nusikaltimu. Juos nelegaliai gamino jau nuo pinigų įvedimo, o ypač atsiradus popieriniams pinigams. Ši nusikaltimą vykdavo ne tik kriminalistai, bet karo metu ir valstybės. Viena valstybė, norėdama sugriauti kitos valstybės ekonomiką, pagamindavo to krašto pinigus ir paleisdavo juos į rinką.

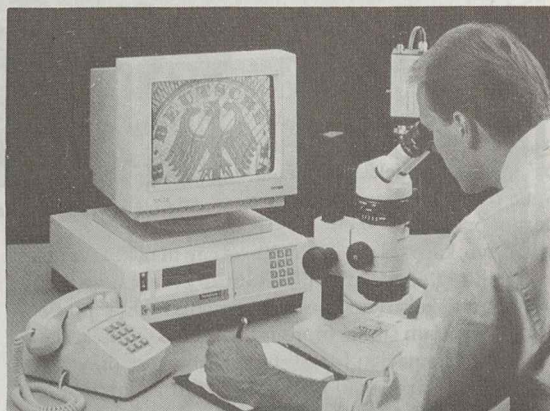
Nepatyrusiam žmogui sunku atskirti dirbtinus pinigus nuo tikrųjų. Tai atlikti gali šios rūšies specialistai. Juos ruošti policijos akademijos įsteigė specialų skyrių. Pasiruošę specialistai gali ne tik atskirti netikrus pinigus nuo tikrų, bet ir susekti, kas juos gamina. Jiems talkina

kriminalinės policijos laboratorijos. Čia tiriama pinigų popierius, rašalas ir kiti ženklai.

Ši dirbtinų pinigų problema nėra vietinė ar valstybinė, bet tarptautinė. Pinigai keičiami į vietinius pinigus įvairiose valstybėse. Susekti netikrus pinigus tarptautinėje plotmėje yra sunkiau. Įtartinus pinigus reikia siųsti į jų originalią valstybę. Tai užima daug laiko.

Šios problemos išsprendimui į talką atėjo technologija, kuria pasinaudojo garsioji International Criminal Police Organization (Interpol). Jos būstinė yra Lyon mieste, Prancūzijoje. Royal Canadian Mounted Police supažindino Interpol su šia technologija.

Šią naują technologiją išvystė Image Data b-vė, esanti San Antonio mieste, Texas valstijoje. Pasinaudodama video technika, pagamino fototelefoną. Šis aparatas

Falsifikuotų pinigų tikrinimo prietaisai

telefono laidais gali siųsti įvairius spalvotus vaizdus.

Interpol su šios technologijos pagalba įsteigė pinigų tikrinimo skyrių, pavadintu National Central Bureaus (NCB). Apie 154 valstybės yra NCB narės ir turi teisę pasinaudoti jos patarnavimu.

Kaip ši sistema veikia?

Kiekviena iš šių 154 valstybių turi savo krašte NCB skyrių. Kai susekamas įtartinas banknotas, NCB skyrius padeda banknotą po mikroskopu ir fototelefono pagalba persiunčia į Interpol NCB centrą. Banknotas matomas spalvoto fototelefono ekrane. Tada ekspertas, žiūrėdamas pro mikroskopą, palygina tikrą to krašto banknotą su atsiųstuoju. Visos detalės matomos taip aiškiai, kad gali tuojau pat pasakyti ar pinigas tikras, ar

falsifikuotas. Apie 95% netikrų pinigų spausdinami ofsetiniu būdu, todėl lengvai susekami; 5% gaminami graviravimo būdu, todėl juos užtrunka ilgiau atpažinti.

Kiekvieną mėnesį tikrinama apie 200 skirtingų falsifikatų. Šis pinigų atpažinimas sutaupo daug laiko, ir galima juos greičiau išimti iš apyvartos.

Šiuo būdu atpažistami ne tik pinigai, bet ir kiti dokumentai, pvz.: banko kortelės, kelionių čekiai, o imigracijos įstaigos naudoja ir dokumentų patikrinimui.

Nusikaltėlių gaudymas

Pereitą vasarą Ohio valstijos policija ieškojo apie 300 besislapstančių nusikaltėlių. Negalėdama jų surasti, išsiuntinėjo jų ankstyvesniais adresais laiškus, kuriuose rašė, kad jie permokėję valstijos mokesčius. Atsiliepusiems bus grąžinta priklausanti suma. Laiške dar minėjo, kad jie gali ateiti į valstijos pastatą Clevelande ir pasiimti savo čekius. Tai turėjo atlikti per nustatytą laiką. Gaila - atvykusiuosius pasitiko ne čekiai, bet... policija. Areštavo šešis šimtus su viršum.

Toks nusikaltėlių areštavimas ne pirmas. Jau 1985 metais šiuo metodu Washington, D.C. federalinė ir vietinė policija suėmė apie 100 nusikaltėlių, kai jiems buvo pažadėta veltui bilietai į Redskins futbolo rungtynes.

Sena pasaka: jei nori sugauti vagį - meluok.

Nematoma vieta

Kiekvienas vairuotojas žino, kad abiejose automobilio pusėse yra tam tikra vieta, vadinama nematoma vieta (blind spot). Todėl, norint pakeisti eismo liniją, atsigrežiama pažiūrėti, ar nėra šone kito automobilio, nes nepatikrinus gali įvykti avarija. Kad to išvengus, Autosense bendrovė, Denver, Colorado, pasinaudodama optoelektronika, pagamino prietaisą, kuris išpės vairuotoją, norintį pakeisti eismo liniją, kad kitas automobilis esąs nematomoje vietoje.

Sistema susideda iš infraraudonų dilgiklių, įmontuotų užpakalinių šviesų korpuse. Infraraudoni spinduliai tikrina nematomas vietas. Abiejuose automobilio šonu veidrodėliuose įmontuoti šviesą išduodantys puslaidininkiai (ŠIP). Ši sistema veikia tik vairuotojui įjungus krypties keitimo signalą.

Kai vairuotojas, įjungęs signalą, nori pakeisti važiavimo kryptį, infraraudoni spinduliai tikrina nematomą vietą. Jei ten pastebi automobilį, infraraudoni spinduliai atsimuša į jį ir grįžta atgal. Tada tie spinduliai, paversti į elektros srovę, uždega veidrodėlyje ŠIP, kuris išpėja vairuotoją, kad pavojaus- nematomoje vietoje esąs automobilis. Išpėjimo trukmė apie 1/20 sekundės.

Stogas ir elektra

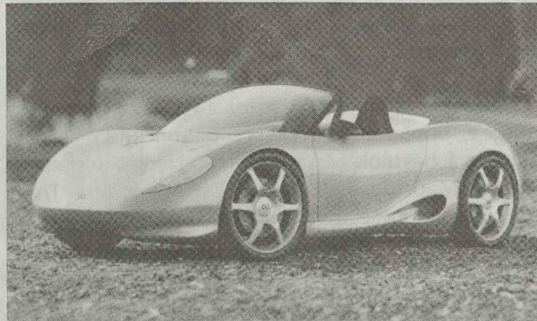
United Solar Systems bendrovė, esanti Troy, Michigan, nori pakeisti dabartinę stogo dangą į saulės celių plokštes, kurios atliks dvi paskirtis: uždengs stogą ir gamins elektra. Bendrovė pagamino du pavyzdinius stogus, apdengtus saulės celių plokštėmis. Dabar šios rūšies stogai, prižiūrimi JAV Energijos departamento, bando mi Golden, Colorado. Tyrinėjimai tęsis vienerius metus. Sakoma, kad stogas pagamina pakankamai elektros vieno namo gyventojų poreikiams.

Jei šis projektas baigsis sėkmingai, daugeliui žmonių nereikės mokėti elektros sąskaitos.

2005 metų mašina

Šiandien vis daugiau ir daugiau kreipiamas dėmesys, kaip pakartotinai panaudoti daiktus, kurie per daugelį metų atliko savo tikslą ir daugiau jau nebegali būti naudojami. Galime tai pritaikyti ir automobiliams. Federalinė valdžia, atkreipdama į tai dėmesį, išleido standartus: ateities automobiliai privalo būti pigūs, sunaudoti mažai kuro, išmetamos dujos negali būti žalingos žmonėms bei gamtai ir, jiems susidėvėjus, dalys būtų suldytos, perdirbtos ir vėl panaudotos kitai panašios rūšies gamybai.

Sekdama šiuos standartus, XCORP iš Beverly Hills, CA, kartu su 36 erdvių ir mašinų inžinieriais, taip pat padedant ir NASAi, suprojektavo sportinį automobilį (žr. pav.). Užpakalyje įmontuotas motoras varo galinius ratus. Galės nuvažiuoti 90 mylių su vienu galonu benzino. Sumažins 80% nuodingąsias išmetamas dujas. Kainuos apie 10,000 - 13,000 dol.

Automobilį galima pagaminti su 1/3 mažiau dalių. Nereikia naudoti taškinio suvirinimo, gręžti skylių ir naudoti varžtų dalių sujungimams. Automobilui pasiekus savo naudingo amžiaus galą, bus galima jį lengvai išardyti, dalis ištirpyti, o pačią medžiagą vėl panaudoti naujo automobilio gamybai.

Ši nauja mašina bus įstatyta 2005 metais technologijos parodoje - "Transportation Tomorrow". TŽ

MŪSŲ VEIKLA

Chicagos skyriaus susirinkimas

1995 m. spalio 13 d. įvyko ALIAS Chicagos skyriaus narių eilinis susirinkimas su paskaitomis.

Skyriaus pirmininkas Jonas Baris pravedė susirinkimą Balzeko lietuvių muziejuje.

Iždininkas Vladas Sinkus painformavo apie kasos stovį ir ragino mokėti nario mokesį, ypač daug metų įsiskolinusiems.

Sekretorius Albinas Smolinskas pranešė, kad paskutinio susirinkimo protokolo nėra, nes nebuvo jokių nutarimų.

Kostas Burba, Spaudos sekcijos vadovas, pristatė mūsų žurnalo *Technikos Žodis* bendradarbius, kurių susirinko net aštuoni.

Jonas Martinkus, *Technikos Žodžio* ekspeditorius, pranešė, kur ir kiek *Technikos Žodžių* siunčiama, ir padėjo apie padidėjusias pašto išlaidas.

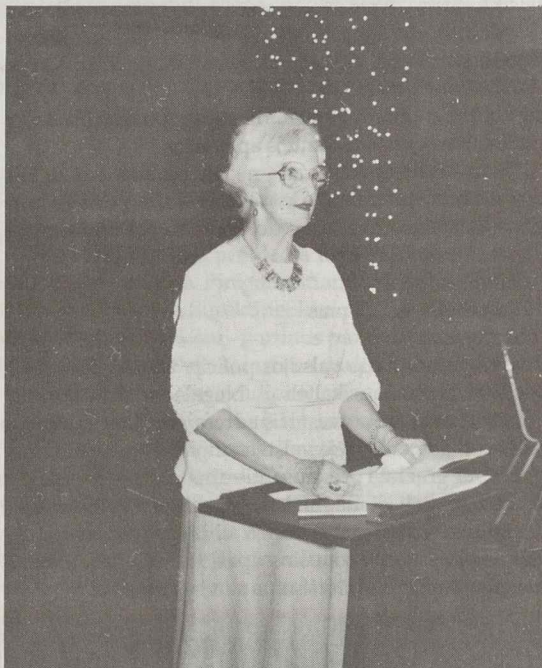
Pirmininkas supažindino su šio vakaro paskaitininkais.

Nijolė Jankutė-Užubalienė - spaudos bendradarbė, šešių vaikiškų ir kelių kitų knygų autorė, skautininkė, dienraščio "Draugas" skelbimų skyriaus vedėja. Nijolė gimnaziją baigė Vokietijoje ir Lituanistikos institutą Chicagoje. Jos pranešimas buvo "Grafikas, lančas, holas... lietuviškas žodi, kur tu?!" Iš duotų pavyzdžių atrodo, kad išeivijos spauda ir kasdieninė kalba turi daug mažiau kalbos darymo ir barbarizmo, negu dabartinė kalba Lietuvoje, kur pastaruoju metu išbrovė daug išdaryto "amerikonizmo".

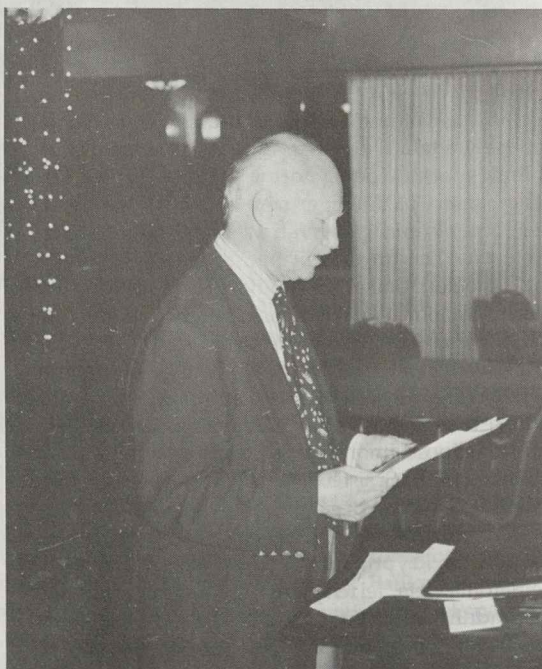
Antras paskaitininkas buvo Jonas Pabedinskas, gimęs Plungėje, tarptautinės prekybos ir koncesinių verslų patarėjas. Jonas mokslus pradėjo Tūbingeno universitete ir baigė Madride, Ispanijoje. Dirbo įvairiose JAV pramonės įmonėse ir įstaigose prekybos, finansų ir organizavimo srityse. Daug keliauja po arabų kraštus, Afriką, Pietų Ameriką ir Europą, įskaitant ir Lietuvą. Kalba anglų, ispanų, prancūzų ir vokiečių kalbomis. Jo tema buvo "Pramonės finansavimo sunkumai Lietuvoje". Po pranešimo ta tema buvo ilgai diskutuojama, ir paklausimai vis atsisdurdavo į klausimą: "Kodėl Lietuvoje nėra gerbūvio ir vyksta ūkinis bei politinis nuosmukis?"

Susirinkime buvo nedaug narių, bet visi "savo". Darbščios ponios paruošė pasivažišinimą, kurio metu buvo tęsiamos diskusijos paskaitininkų temomis ir atnaujinami draugiški santykiai.

K.B.

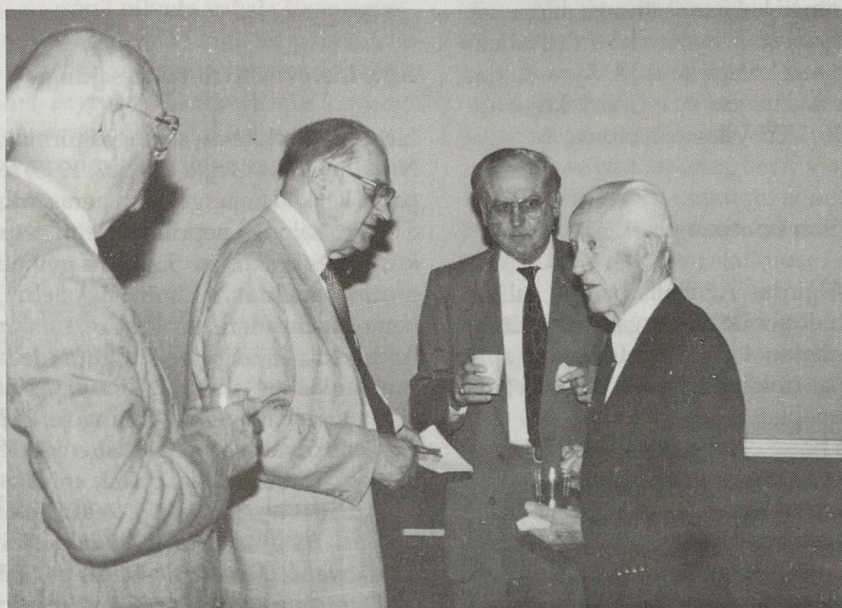
Paskaitininkė Nijolė Jankutė - Užubalienė

Paskaitininkas Jonas Pabedinskas

Dalis susirinkimo dalyvių per Chicago skyriaus susirinkimą klausosi pasikaitos. Iš k. A. Smolinskas, R. Sinkuvienė, K. Burba, P. Naris. R. Jautokienė, J. Martinkus, A. Brazdžiūnas, Pabedinskienė, J. Pabedinskas, A. Pargauskas, G. Lazauskas, V. Jautokas.

P. Naris (kairėje) stebi, kaip redaktoriaus pavaduotojas G. Lazauskas, redaktorius V. Jautokas ir Spaudos sekcijos vadovas K. Burba po susirinkimo aptaria *Technikos Žodžio* ketvirtąjį numerį.

IŠ LIETUVOS SPAUDOS

Paruošė inž. Grožvydas Lazauskas

Vilniaus urbanistinės ateities vizija

Vilniaus miesto 2015 metams generalinio plano paruošimui buvo užsakyta keturiems autorių kolektyvams, kad pateiktų po galimą minėto plano techninių-ekonominių pagrindų variantą. Tikslas buvo gauti kuo įvairesnių pasiūlymų.

Prof. habil. dr. Jurgis Vanagas, Vilniaus Technikos universiteto Urbanistikos katedros profesorius, pasiūlė konceptualiais skirtingą, radikalų sostinės plėtros variantą, pabrėždamas ypatingą Lietuvos geografinę padėtį Europos atžvilgiu, Vilniaus padėtį krašto atžvilgiu. Labai retą miesto užstatymą, būtinybę išspręsti ne vieną pribrėndusią ekonominę, urbanistinę, techninę ir socialinę problemą.

Mokslas ir gyvenimas žurnalo 1995 m. Nr. 2 ir 3 prof. Jurgis Vanagas savo straipsnyje "Vilniaus urbanistinės ateities vizija" pateikia visuomenei pagrindines šio varianto mintis, penkias tezes apie vieną vizijos variantą. Straipsnis iliustruotas net ir spalvotomis iliustracijomis.

Čia nesigilinant į turinį, reikėtų mūsų architektams šiuo straipsniu susidomėti bei pareikšti savo nuomonę.

Žurnalo Mokslas ir gyvenimas vyr. redaktorius Juozas Baldauskas. Redakcinėje kolegijoje iš JAV yra Valdas Adamkus ir Algirdas Avižienis. *M ir G* redakcijos adresas: Antakalnio g. 36, 2055 Vilnius, Lietuva.

Iš Lietuvos matematinio švietimo praeities

Tokiu pavadinimu Algirdas Ažubalis parašė, galima sakyti, pačią pirmąją tokio pobūdžio knygą – išspausdintą 1909-1941 metais daugiau kaip 300 straipsnių apie matematikos mokymą, rinkinį. Išleido "Šviesa" 1993 metais Kaune, 184 puslapiai.

Autorius ižangoje pasako, kaip gimė ši knyga. Atgimimo metais pradėta rinkti visus straipsnius ir knygas, kur buvo rašoma apie anksčiau slėptą, iškraipytą ir falsifikuotą istoriją. Autorius ėmė skaityti ką tik iš spec. fondų kalėjimo išlaisvintą Nepriklausomoje Lietuvoje ir caro laikais leistą pedagoginę spaudą, buvo nustebintas matematikos mokymo metodikos knygų ir straipsnių gausumu. Tuo domėjosi vis daugiau matematikos bei pradinių klasių mokytojai. Todėl užsibrėžtas tikslas sudaryti tų straipsnių rinkinį, kur dalis straipsniuose keliamų minčių turi ne vien tik istorinį, bet ir taikomąjį pobūdį dabartinėje mokykloje.

Knygą sudaro keturi skyriai. Pirmame skyriuje "Matematikos mokymo metodika Lietuvos pedagoginėje periodikoje (1909-1941 m.)" trumpai apžvelgiami pedagoginių leidinių matematinės tematikos straipsniai, autorių charakteristika.

Antrame skyriuje "Autorių biografijos ir jų straipsnių sąrašai bei santraukos" pateikiama autorių gyvenimo, darbo ir kūrybos biografija, pažymėti šaltiniai iš kur paimta, duoti matematinių straipsnių pavadinimai, jų metrika ir santraukos. Šiame skyriuje apžvelgiami autorių biografijos ir straipsniai alfabetine tvarka, pradedant nuo Adomaičio, Antanaičio ir baigiant prof. Zigmū Žemaičiu ir prof. A. Žvironu.

Trečiame knygos skyriuje yra nenustatytų autorių straipsniai ir jų santraukos. Ketvirtame skyriuje "Asmenys, apie kuriuos rašyta straipsniuose" pateikiama matematikų briografijos ir šaltiniai.

Be to, skirta 32 puslapiai (gerame popieriuje) 67 autorių nuotraukoms.

Ši knyga turi būti įdomi visiems, kas tik mokėsi Nepriklausomoje ar okupuotoje Lietuvoje, ne tik tiems, kurie domisi matematikos dėstymo metodika, bet ir bendrai kam rūpi mokslo, kultūros bei lietuvių tautiniai reikalai. Autorių biografinėse pavaizduojama net tikros to meto gyvenimo aplinkybės ir asmens likimas. Visais atžvilgiais susidaromas tikras vaizdas. Skaitytojas ras žinomų savo mokytojų, daugelį girdėtų ir visiškai naujų vardų, nusipelnusių Lietuvos švietimui.

Apie Lietuvos Architektų sąjungą

Lietuvos Architektų sąjungos pirmininkas Algimantas Nasvytis *Lietuvos ryto* (Nr. 187, 1995) reporteriui, be kita, pareiškė, kad Sąjungoje esti geras tūkstantis narių. Architektų sąjunga nepriima narių, neturinčių trejų metų kūrybinės praktikos. Siekiama gyvinti Sąjungos veiklą, norima atsikratyti "mirusių sielų", šalinant seniai nemokančius nario mokesčio ar kitaip ignoruojančius. Architektų sąjunga veikia gana demokratiškai. Turi savarankiškus skyrius Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Palangoje, Druskininkuose.

Centro valdyba retai susirenka. Ryšiai tarp savęs ir su skyriais dažniausiai palaikomi fakais ir telefonais.

Architektų sąjungoje projektų aptarimui yra speciali Taryba. Tie aptarimai dažniausiai būna rengiami užsakovams arba architektams pageidaujant.

Demokratinis gyvenimas architektams yra sudėtingesnis, sunkesnis, bet įdomesnis. Visuomenės balsas labai naudingas. Jis architektams, kaip kūrėjams, padeda neužsisklęsti, verčia visada prisiminti, kād architektų kūryba skirta žmonėms.

Aviacijos pradininko Griškevičiaus muziejus Viekšniuose

Lietuvos Aido (1995 m. birželio 20 d.) žiniomis, viename iš seniausių Viekšnių miestelio pastatų (180 metų senumo) veikia aviacijos pradininko Lietuvoje Aleksandro Griškevičiaus muziejus. Tai antrasis tokio pobūdžio muziejus. Pirmasis skirtas Dariui ir Girėnui.

Aleksandras Griškevičius keletą paskutinių savo gyvenimo metų praleido šiame Žemaitijos miestelyje. Čia jis mirė, palaidotas vietos kapinėse. Domėjosi aviacija, filosofija, gamta, mokėjo keletą užsienio kalbų, rašė veikalus.

Akmenėje veikia aviacinis sportoklubas. Šio klubo konstruktorius Albertas Mika pagal A. Griškevičiaus knygą padarė "Žemaičio garlėkio" modelį.

Buvo nutylima, kad carinėje Rusijoje aviacijos pradininkas buvo ne Konstantinas Ciolkovskis, bet lietuvis Aleksandras Griškevičius (1809-1863). Jis XIX a. šeštame dešimtmetyje sukonstravo skraidantį aparatą, panašų į pilvotą vabalą šikšnosparnio sparnais, ir prie Kauno pakilo į orą. Skrydis buvęs trumpas: garlėkys trenkėsi į žemę, bandytojas susižeidė. Specialistų nuomone, ištyrus A. Griškevičiaus knygoje "Žemaičio garlėkys" brėžinius, kad avarijos priežastis - piloto neturėjimas vairavimo patirties nesuvaldė skraidymo aparato.

Garlėkio brėžinys iš A. Griškevičiaus
knygos "Žemaičio garlėkys"

LIAUDIES ARCHITEKTŪRA:

ILGIEJI TVERĘČIAUS KAIMŲ NAMAI

(Iš *Lietuvos ryto*, 1995 m. birželio 28 d. numerio)

**Marija Purvinienė
Martynas Purvinas**

Pačiame Lietuvos šiauriniame paribyje, dabar išgarsinto Adutiškio apylinkėse, ir šiandien galima pamatyti kitur sunykusių pastatų. Ne per seniausiai ten nebuvo retenybė šiaudiniai stogai, juolab ilgieji namai. Tie namai tęsdavosi persklypant kokia juosta - arčiau gatvės gyvenamoji dalis, tolėliau tvartas, o už jo dar ir daržinė. Kai kur tokie "traukiniai" nutįstavo dešimtis metrų, sujungdami ir erdvią dvigalę pirkia, ir nemažą ūkinę dalį. Apsamanojusiais šiaudų

stogais uždengti, jie taip vaizdingai atrodėdavo, pavyzdžiui, senasis Mečionių kaimas ties Mielagėnais.

Senieji Lietuvos kaimai ir jų pastatai sunyko deramai neaprašyti. Liaudies architektūrą paknaibė įvairių sričių specialistai, bet kiekvienas iš savo varpinės težvelgdamas. Tad šiandien ir neturime patikimų statistikos duomenų, kur ir kokių pastatų būta.

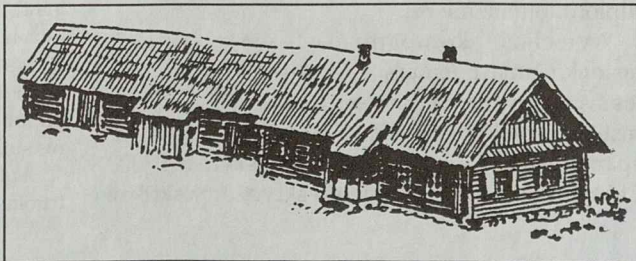
Anuometinių pastatų durstymą lėmė ir menkesnės savininkų išgalės. Taip dažniau elgdavosi vargingesnėse sodybose, o ir taupesni šeimininkai sumodavo, jog pastatus sudūrus gerokai susitaupo statybinių medžiagų - mažiau reikia sienų. Ir anuomet galvota apie šilumos taupymą: daržinė pridengdavo tvartą, tvartas - pirkia nuo vėjų ir žvarbomos. Tokių sudurtinių namų būdavo visuose mūsų krašto galuose - nuo Aukštaitijos iki Mažosios Lietuvos.

Tokių glaudų gyvenimą lėmė ir papročių kaita. Kązkada kaimo žmonės su savo "mažesniaisiais broliais" buvo įpratę gyventi po vienu stogu, ne taip jau paisydami higienos bei estetikos. Žiemą užkrosnyje laikydavo vištas, pirkioje dar ir kokią veršiuką ar kumeliuką, per daug nesipiktindami jų elgesiu. Būta ir kitokių sumetimų. Viename kaime teko aptikti namą, prie kurio senasis šeimininkas buvo prisidūręs galą savo arkliai - didžiausiam turtui ir pasididžiavimui. Net tos arklidės durys būdavo specialiu įtaisų iš gyvenamosios pirkios užstumiamos, kad arkliavagis neisisuktų. Gal tas paprotys - bent jau arklį greta turėti - ne vien iš taupumo buvo kilęs. Gal tai atėjo iš tolimų amžių, kai protėviams ir besilsint tekdavo nepaleisti pavadžio iš rankų, kad pavoju nuskardėjus suspėtų balnan išokti.

Tą gyvenimą po vienu bendru stogu seniai buvo sugalvoję šiaurės pomorai, taip gynę nuo didžiųjų šalčių bei pūgų ne vien žmones, bet ir visą ūkį.

Blokuotų namų, sujungtų sodybos pastatų privalumai dar ilgai trauks žmones, gal kam primindami ir senųjų Lietuvos kaimų statinius.

Apie autorius. Architektai Marija ir Martynas Purvinai daug dirba Mažosios Lietuvos nykstančių architektūrinių pastatų užfiksavimui, kad bent liktų žymė ateičiai - istorijoje.

Gyvenamasis namas sujungtas su ūkiniais pastatais

M. Purvinienės pieš.

VILNIAUS TECHNIKOS UNIVERSITETE
(Iš "Mokslas ir Technika", 1995 Nr. 10)

J. Muloko premija VTU Architektūros fakulteto diplomantei

Ižymaus JAV architekto J. Muloko sūnus, taip pat architektas, prieš ketvertą metų įsteigė tėvo vardo premiją, teikiamą architektūros studentui už geriausią metų diplominį projektą. Premijos dydis - 1000 JAV dolerių. Šiemet iš penkių geriausių diplominių projektų, kuriuos pateikė konkursui Vilniaus technikos universitetas, Vilniaus dailės akademija ir Kauno dailės institutas, geriausiai įvertintas VTU Architektūros fakulteto diplomantės Astos Petrauskaitės Dubingių bažnyčios projektas (vadovas J. Anuškevičius).

VTU auklėtiniai šią premiją gavo ir 1994 metais. Ta pačia proga verta priminti, kad populiariausiame architektų studentų konkurse "Urbanizuota gyvenamoji erdvė", kurį jau treči metai rengia Tarptautinė architektūros mokyklų asociacija Vašingtone ir kuriame kasmet dalyvauja daugiau kaip du tūkstančiai studentų iš viso pasaulio, mūsų fakulteto studentai vieninteliai buvo premijuoti du kartus trijų konkursų metu, 1993 ir 1995 metais.

Dovana Aviacijos institutui

Glaudus bendradarbiavimas užsimezgė tarp Vilniaus technikos universiteto Aviacijos instituto ir Aviacijos kompanijos "Avia baltika". Beje, šioje kompanijoje žada dirbti dalis Aviacijos instituto aviacinės mechanikos specialybės pirmosios laidos diplomuotų inžinierių.

Aviacijos kompanija "Avia baltika", atsidėkodama už naujų specialistų rengimą, Aviacijos šventės metu Vilniaus aerouoste VTU Aviacijos institutui mokymo tikslams padovanojo straigtasparnių MI-2. Be to, aviakompanija skyrė ir 15,000 Lt. Aviacijos instituto studentų skrydžių praktikai.

Naujas bendrabutis

Vilniaus technikos universitete duris atvėrė naujas 702 vietų bendrabutis. Čia apsigyveno Vilniaus technikos universiteto studentai, šiais metais į VTU įstoję abiturientai.

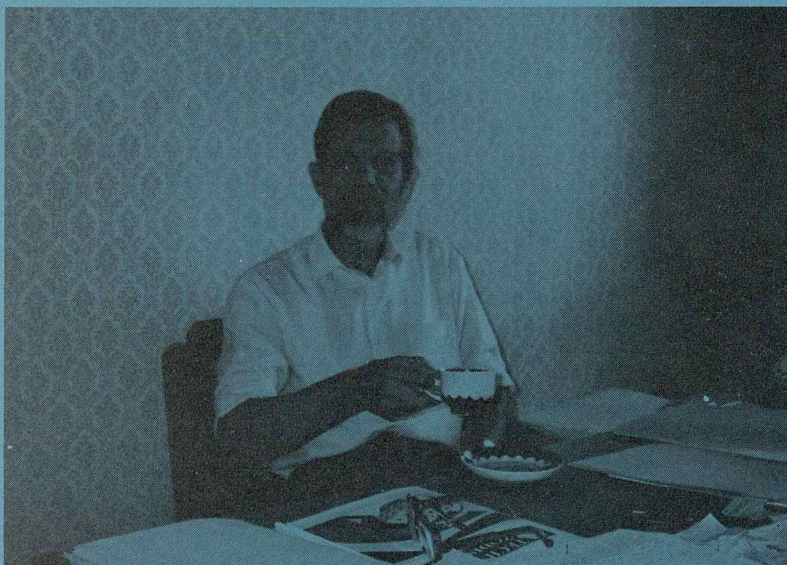
Apie "Technikos Žodį"

(Žurnale "Ukininkas" rašo Algimantė Patrauskaitė)

Technikos Žodis lietuvių leidžiamas Čikagoje, spausdinamas M. Morkūno spaustuvėje tame pačiame mieste. Tai ketvirtinis žurnalas, kurio redaktorius Viktoras Jautokas, o jo pavaduotojas Grožvydas Lazauskas. Antrajame numeryje spausdinami diplomuoto inžinieriaus Albino Paškevičiaus atsiminimai "Vilnius mūsų, Lietuva rusų" apie 1939-1941 metus, dr. S. Bačkaitis apibūdina lietuvių mokslininkų ir technologų indėlį mokslui, J.B. Danys iš Kanados rašo apie Vilniaus technikos universiteto istorijos muziejaus veiklą, Algirdas Gustaitis pasakoja apie Prūsijos žemės lemtį, kviečia talkinti, kad Tilžėje būtų pastatyta ten gyvenantiems lietuviams bažnyčia.

Lietuvos konsultacinis medicininės genetikos centras domisi genetiniais procesais šiuolaikinėje Lietuvos populiacijoje. Ta tema publikuotas V. Kučinsko analitinis straipsnis.

Antrasis *Technikos Žodžio* numeris gausiai iliustruotas.

Žurnalo Mokslas ir technika vyriausias redaktorius Aleksandras Žvirzdinas
Vilniuje prie savo darbo stalo 1994 metais liepos mėnesį.

Nuotr. Viktoro Jautoko

TECHNIKOS ŽODIS
The Engineering Word
c/o A. Brazdžiūnas
7980 West 127th Street
Palos Park, IL 60464

BULK RATE
U.S. POSTAGE PAID
Chicago, Illinois
Permit No. 7652

Address Correction Requested

TO:

